

DEMOKRATICKÝ KONFEDERALISMUS
ABDULLAHA ÖCALANA

DEMOKRATICKÝ
KONFEDERALISMUS
ABDULLAHA ÖCALANA

DEMOKRATICKÝ KONFEDERALISMUS ABDULLAHA ÖCALANA

&

ÖCALAN A KURDSKÁ STRANA PRACUJÍCÍCH OD NÁRODNĚ OSVOBOZENECKÉHO BOJE K RADIKÁLNÍ DEMOKRACII

Výbor na obranu revoluce v Rojavě
2021

DEMOKRATICKÝ KONFEDERALISMUS
ABDULLAHA ÖCALANA

přeložil, vydal, doslovem a poznámkami opatřil
Výbor na obranu revoluce v Rojavě

kontakt: rojava.info / rojava-info@riseup.net

vydání první

červen 2021

OBSAH

O NÁS	7
AUTOR	8
TEXT	9
I. ÚVOD	10
II. NÁRODNÍ STÁT	11
A/ ZÁKLADY	11
1. NÁRODNÍ STÁT A MOC	11
2. STÁT A JEHO NÁBOŽENSKÉ KOŘENY	12
3. NÁRODNÍ STÁT A BYROKRACIE	13
4. NÁRODNÍ STÁT A HOMOGENITA	13
5. NÁRODNÍ STÁT A SPOLEČNOST	14
B/ IDEOLOGICKÉ ZÁKLADY NÁRODNÍHO STÁTU	14
1. NACIONALISMUS	14
2. POZITIVISTICKÁ VĚDA	15
3. SEXISMUS	15
4. NÁBOŽNOST	16
C/ KURDOVÉ A NÁRODNÍ STÁT	16
III. DEMOKRATICKÝ KONFEDERALISMUS	17
A/ ROZMANITOST POLITICKÉ SKLADBY	17
B/ SPOLEČENSKÉ DĚDICTVÍ	
A AKUMULACE HISTORICKÉHO POZNÁNÍ	18
C/ ETICKÉ A POLITICKÉ VĚDOMÍ	18
D/ DEMOKRATICKÝ KONFEDERALISMUS	
A DEMOKRATICKÝ POLITICKÝ SYSTÉM	19
E/ DEMOKRATICKÝ KONFEDERALISMUS	
A SCHOPNOST SEBEOBRANY	20
F/ DEMOKRATICKÝ KONFEDERALISMUS	
PROTI SNAZE O HEGEMONII	21
G/ DEMOKRATICKÉ KONFEDERÁLNÍ STRUKTURY	
V GLOBÁLNÍM MĚŘÍTKU	21
H/ ZÁVĚR	21
IV. PRINCIPY DEMOKRATICKÉHO KONFEDERALISMU	22
V. PROBLÉMY NÁRODŮ NA STŘEDNÍM VÝCHODĚ	
A JEJÍCH MOŽNÁ ŘEŠENÍ	23

BIOGRAFICKÉ OKÉNKO ÖCALAN A KURDSKÁ STRANA PRACUJÍCÍCH

OD NÁRODNĚ OSVOBOZENECKÉHO BOJE K RADIKÁLNÍ DEMOKRACII	31
GUERILOVÝ BOJ A VŠEOBECNÁ BRUTALITA	33
JAK ÖCALANOVÝ ZATČENÍ VYVOLALO ZMĚNU PARADIGMATU	37
MÍROVÝ PROCES	40
ZÁPISKY Z VĚZENÍ: ÖCALAN JAKO GRAMSCI 21. STOLETÍ?	41

O NÁS

Jako Výbor na obranu revoluce v Rojavě (VORR) se téměř dva roky angažujeme na podporu levicově demokratického experimentu odehrávajícího se od roku 2014 na severu a východě Sýrie. Nelze popřít, že se naše aktivity řídily v první řadě potřebou reagovat na aktuální dění v regionu, zejména na tureckou válečnou agresi vůči autonomním oblastem ležícím za jeho jižní hranicí, která v kombinaci s cynickými zájmy světových velmocí a syrského diktátora Bašára al-Asada hrozí Rojavu zničit: politicky, sociálně i etnicky.

Dlouhodobě se obracíme na českou politickou reprezentaci, ač si o ní jako autonomní a radikální levice myslíme své, aby na mezinárodní úrovni vzdorovala Turecku a angažovala se na podporu rojavské samosprávy. Vyzýváme i českou veřejnost, aby se zajímala o svět kolem sebe a kupříkladu nevyužívala nabídek levných dovolených v tureckých letoviscích, jež zprostředkovaně dodávají peníze brutální mašinérii protofašistického státu v čele s prezidentem Recepem Tayyipem Erdoganem.

Rojavské revolucionářky a revolucionáři ovšem (podobně jako proslulí mexičtí zapatisté) nežádají pouze zahraniční podporu, ale především to, abychom vedli naše místní sociální a politické boje ve jménu společných idejí mezinárodní levice. Jedním z významných způsobů, jak tyto ideje vyjasňovat a sdílet, je překládání a studium teorie našich protějšků z geograficky i kulturně vzdálených regionů.

Úkol je to překvapivě složitý. Postkoloniální studia nás varují, že z pozice obyvatel západního světa máme sklon si hnutí v zemích globálního Jihu malovat podle sebe. České chápání Rojavy to potvrzuje. K podpoře severosyrské autonomie se kromě autonomní levice hlásí i obskurní nacionalisté, pro něž by představa levicového sekulárního konfederalismu měla být z logiky věci bezmála děsivá.

V některých kruzích se z Kurdů a hlavně Kurdek dělá fetiš. Bojovnice YPJ se tu často vykreslují jako konvenčně atraktivní mladé ženy s kalašnikovky, přestože taková reprezentace odráží spíše zdejší mužské fantazie než realitu rojavského emancipačního úsilí.

My jako autonomní levice jsme navíc vystaveni neustálé otázce, nakolik pro nás obdiv k Rojavě kompenzuje vlastní nedostatky a omezené možnosti měnit svět tam, kde žijeme.

AUTOR

Chceme nechat mluvit Rojavu a její teoretiky, nikoli své představy o nich. Proto jsme kolektivně přeložili a nyní vydáváme jeden z kratších textů Abdullaha Öcalana doplněný obsírným autorovým profilem. Cílem je přiblížit českému publiku politický koncept demokratického konfederalismu i jeho tvůrce, jinak v západním chápání spjatého hlavně se Stranou kurdských pracujících (PKK).

Tu řada západních zemí i pod vlivem Turecka označuje za teroristickou organizaci. Základ musíme hledat nejen v politických hrách uvnitř NATO, ale také objektivním historickým dědictví PKK. V sedmdesátých letech se strana zrodila jako kurdská guerillová skupina ochotná bojovat s tureckým státem na život a na smrt o vytvoření samostného, socialistického Kurdistanu. Při této válce zahynuly tisíce lidí, většinou civilistů a neozbrojených Kurdů a Kurdek.

PKK ideologicky i prakticky dalece překračovala morální rámec demokratické levice. Množství jejích činů nelze schvalovat ani omlouvat tlakem okolností. Současně je nutné chápat, že pojem terorismu představuje mnohoznačnou škatulku, do níž se často spadá spíše na základě mocenských zájmů než objektivního jednání. Jak říká trefné rčení, „One man's terrorist is another man's freedom fighter“.

S pádem východního bloku se PKK založená na tvrdém marxismu-leninismu a kurdském nacionalismu obrozila. Mimo jiné pod vlivem textů sepsaných Öcalanem, od roku 1999 pobývajících v tureckém vězení na ostrově İmralı. Transformace strany směřovala k obecnějšímu konceptu bezstátní demokracie a sebeorganizace komunit schopných i ozbrojené sebeobrany. Zde je na místě zdůraznit, že Öcalan není celá PKK, PKK není Rojava a Rojava nejsou nutně Kurdové.

V regionu, mimo jiné tureckém Kurdistanu, na jednu stranu existují skupiny, jež se oproti ideologii PKK od pádu Sovětského svazu příliš nezměnily: například militantní mládežnické organizace míchající původní tvrdý apoismus (Öcalanovo učení, termín se odvozuje od teoretikovy familiární přezdívky) s chápáním sebe sama jako revolučního předvoje. Osobitým prvkem je zde tabuizace romantických a sexuálních vztahů mezi bojovníky.

Na druhé straně jsou Kurdové, kteří PKK nenávidí a jsou toho názoru, že je ze všeho nejvíce ohrožuje öcalanovské revolucionářství a ozbrojený boj proti Turecku. Národ zde – jako obvykle – funguje coby vágní vymezení skupiny, uvnitř které najdeme nejružnější ideje, morální normy i kulturní zázemí. I když mluvíme o Rojavě jako o levicové a o Turecku jako nacionalistickém, existují samozřejmě Kurdové pravicového světónázoru ze severní Sýrie i internacionalisté či levicové feministky z Turecka.

Praxe je vždy pestřejší než teorie. Klíčové je tedy nepodléhat představě, že z pozice vzdáleného (byť sympatizujícího) pozorovatele můžeme dokonale zhodnotit motivace a dění kvasící o půl světa jinde. Rojava a tamější lidé si zaslouží náš respekt a pozornost, ovšem bez zjednodušování a ideologické kolonizace.

TEXT

Materiál, který máte před sebou, je kompilátem zhušťujícím öcalanovy ideje do rozsahu brožury. Navazují na něj další texty, kupříkladu o osvobození žen od patriarchátu. Na překlad do češtiny zatím čekají.

Öcalan v následujícím textu promlouvá stručně, popisované fenomény nejsou oproti jeho delším teoretickým pracem rozvedeny do detailu. U čtenáře se zde očekává jistá znalost levicové teorie i regionálního kontextu. Doplnili jsme proto poznámky pod čarou přidávající významná fakta, upřesňující terminologii a vysvětlující pojmy pro čtenáře bez akademického zázemí či větší zkušeností se čtením teorie.

I. ÚVOD

Kurdská strana pracujících (PKK) bojuje přes třicet let za legitimní práva kurdského lidu¹. Naše úsilí vyneslo kurdskou otázku na úroveň mezinárodního tématu dotýkajícího se celého Středního východu² a přiblížilo ji zodpovězení.

Když PKK v sedmdesátých letech vznikla, světové ideologické a politické klima charakterizovala bipolarita studené války a střetu mezi socialistickým a kapitalistickým táborem. Stranu inspiroval i vzestup dekolonizačních hnutí napříč světem. V tomto kontextu a v souladu se situací v domovině jsme se snažili hledat vlastní cestu.

PKK ovšem nikdy nezjednodušovala kurdskou otázku na problém etnicity či národnosti. Namísto toho věříme, že potřebujeme projekt zahrnující osvobození a demokratizaci společnosti. To jsou pro nás – především od devadesátých let – určující cíle.

Současně jsme si vědomi kauzality mezi kurdskou otázkou a globální nadvládou moderního kapitalismu. Bez toho, aniž bychom tento vztah zkoumali a problematizovali, se řešení nedobereme.

Širší pohled na problematiku etnicity a národnosti dosud omezovala hluboká zakořeněnost v historii a zavedených společenských strukturách, pro které se jako jediné řešení národních otázek – včetně kurdské – jeví zakládání národních států. To je ostatně součástí paradigmatu kapitalistické modernity.

My ovšem nevěříme, že situaci lidí na Středním východě mohou skutečně zlepšit předpřipravené politické postupy. A copak nebyl nacionalismus spolu s národními státy právě tím, co oblasti přineslo tolik potíží?

Začneme proto krokem, při němž se podíváme blíže na historické pozadí zmíněného paradigmatu národních států a odhalíme, zda je možné načrtnout řešení, jež bude odpovídat situaci Středního východu a neuvrhne nás do pastí nacionalismu.

1 Jak jsme předeslali v předmluvě, „kurdský lid“ je široký pojem. Kurdů je na světě zhruba 35 milionů a žijí převážně v trojúhelníku Turecko – Irák – Írán – Sýrie. Asi 1,5 milionů Kurdů se usadilo v evropské diaspoře. Ani v pomyslném Kurdistánu není kurdské etnikum homogenní. Mezi Kurdy nalezneme vyznavače různých větví islámu i menšinu křesťanů, ateistů či zoroastriánů. Kurdština není jednotný jazykový celek a její zápis se liší podle regionu. Dělí se do třech základních skupin: nejrozšířenější je *kurmáнджі* následované velmi podobným *sorání*. Zatímco první zmíněný dialekt se zapisuje upravenou verzí latinky, *sorání* se zapisuje arabsky a má větší historickou literární tradici. Menším kurdským dialektem je *pehlewání* a dále víceméně regionální jazyky, které se většinou jako kurdština ani neklasifikují, přestože se mluví za Kurdy mohou pokládat, pozn. překl.

2 Oblast se v českém prostředí často označuje za Blízký východ, to ale pokládáme za matoucí. Blízký východ původně znamenal oblast východního středomoří a nezahrnoval země kolem Afghánistánu a Perského zálivu. Držíme se proto širšího termínu Střední východ, jenž označuje vše od Turecka po Írán a od Egypta po Omán, pozn. překl.

II. NÁRODNÍ STÁT

A/ ZÁKLADY

Se sedentarizací³ lidé začali formovat ideje týkající se obývané oblasti, jejího rozšiřování a hranic. Ty se odvíjely především od přírodních podmínek a rysů krajiny. Klany a kmeny se usadily v určitém regionu a žily zde dostatečně dlouho na to, aby si vytvořily pojetí společné identity a domoviny.

Pomyslné oddělení jednotlivých teritorií ovšem ještě nevytvářelo hranice v pravém slova smyslu. Dělicí linie neomezovaly obchod ani kulturní či jazykovou výměnu. I pozdější teritoriální rozdělení si po dlouhou dobu zachovalo jistou pružnost.

Takřka všude však nakonec převládly feudální struktury následované dynastickými monarchiemi, potažmo rozsáhlými multietnickými impérii s neustále se měnícími hranicemi a pestrou lingvistickou skladbou (Římská říše, Rakousko-Uhersko, Osmanská říše či Britské impérium). Přetrvaly dlouhá období i řadu politických změn, neboť jim feudální báze umožnila flexibilní distribuci moci napříč širokým spektrem sekundárních mocenských center.

1. NÁRODNÍ STÁT A MOC

Se zrodem národního státu sice obchod a rodící se finanční sektor usilovaly o podíl na moci a později přidaly vlastní moc k tradičním státním strukturám. Vývoj národního státu na začátku průmyslové revoluce před více než dvěma sty lety šel ruku v ruce s neregulovanou akumulací kapitálu na jedné straně a s neomezeným vykořisťováním rychle rostoucí populace na straně druhé.

Nová buržoazie, která se zrodila z revoluce, se chtěla účastnit politického rozhodování i státních struktur. Nový ekonomický systém, kapitalismus, se tak stal nedílnou součástí nové formy národních států. Státy potřebovaly buržoazii a moc kapitálu k tomu, aby nahradily zastaralý feudální řád i jeho ideologii založenou na kmenových strukturách a dědičných právech ideologií novou, národní. Ta sjednotila všechny kmeny a klany pod jednu střechu.

To je způsob, kterým se kapitalismus a národní stát propojily tak úzce, že si ani jeden bez druhého nelze představit. Stát v důsledku toho kapitalistické vykořisťování nepostihoval, ale dokonce jej podporoval a zprostředkovával.

Žádná jiná forma státu nemá takovou mocenskou kapacitu jako národní stát. Jedním z hlavních důvodů je stále větší zapojení vyšší střední třídy do procesu monopolizace.

3 Usazení lidstva v trvalých sídlech probíhající od éry neolitu, pozn. překl.

Národní stát potřebuje působit coby vrcholná forma moci, a je proto nejrozvinutějším monopolem, který v sobě spojil monopoly v dílčích oblastech, jako je řízení obchodu, průmyslu, bankovníctví či vymáhání moci zákona⁴. Jako neviditelnou součást mocenského monopolu bychom měli chápat i monopol ideologický.

2. STÁT A JEHO NÁBOŽENSKÉ KOŘENY

Náboženským kořenům států jsme se již podrobně věnovali jinde⁵. Řada současných státních politických konceptů a pojmů má základy v náboženských nebo teologických konceptech a strukturách. Při bližším pohledu vidíme, že náboženství a představa božského byly historicky tím, co přineslo první širší společenské identity. Zformovaly ideologické pojivo mnoha kmenů a dalších předstátních společenství a definovaly jejich komunitní formu.

Poté, co se státní struktury již vyvinuly, tradiční linie mezi státem, mocí a společností začaly oslabovat. Posvátné a božské ideje a praktiky spojené s počátkem společenstev stále více ztrácely význam pro formování společné identity a byly přeneseny na mocenské struktury, jako jsou monarchie nebo diktátorské režimy. Stát a jeho moc se odvodily z boží vůle a zákona: vládcem se v této době stává král nastolený z Boží vůle a reprezentující boží moc na Zemi.

V současnosti se ovšem většina moderních států označuje za sekulární a tvrdí, že stará pouta mezi náboženstvím a státem byla zpřetrhána a církve již není součástí státní moci. To je ale jen poloviční pravda. I když se náboženské instituce a představitelé neúčastní politického a společenského rozhodování, stále tento proces ovlivňují, stejně jako jsou oni samy ovlivňováni politickými i sociálními idejemi a vývojem.

Sekularismus – nebo, jak se říká v Turecku, laicismus – stále zahrnuje náboženské elementy. Oddělení náboženství od státu se ostatně neodehrálo přirozeně, ale na základě politického rozhodnutí. To je důvod, proč to i dnes působí, jako kdyby státní moc byla něčím daným, skoro by se chtělo říci „daným od Boha“.

Sekulární stát zůstává neurčitým pojmem. Přivlastnil si totiž řadu atributů, které de facto nahrazují náboženské funkce: například národ, koncept vlasti či národní symboly. Jsou to právě fenomény jako *jednota státu a národa*, které překračují materiální politické struktury a jako takové jsou pozůstatkem před-státní *jednoty s Bohem*.

Když si v minulosti v minulosti jeden kmen podrobil druhý, museli jeho příslušníci uctívat bohy vítězů. Svým způsobem lze takový pro-

⁴ To se v našem kontextu označuje jako monopol na násilí, který náleží represivnímu systému a ozbrojeným složkám. Tento je obecně chápán jako jeden ze základních rysů suverénního a právního státu, pozn. překl.

⁵ Öcalan odkazuje na své dřívější texty (např. *The Roots of Civilization*, vyd. 2007, Londýn. ISBN 9780745326160), pozn. překl.

ces označit za asimilaci či kolonizaci. Národní stát je centralizovaný stát s kvaziposvátnými prvky, který zcela odzbrojil společnost a vytváří si monopol na užití síly.

3. NÁRODNÍ STÁT A BYROKRACIE

Protože národní stát přesahuje svou materiální bázi, již je občanstvo, a existuje i nad rámec politických institucí, potřebuje další instituce na ochranu ideologického základu, stejně jako právních, ekonomických a náboženských struktur. Výsledná stále se rozrůstající civilní i vojenská byrokracie je drahá a slouží pouze zachování státu, který ve výsledku povyšuje byrokracii nad lid.

Evropská modernita přinesla rozšíření byrokracie a jejího vlivu do všech oblastí společenského života do té míry, že byrokracie a národní stát nemohou existovat jeden bez druhého. Jestliže je národní stát páteří kapitalistické modernity, je jistě klecí přirozeně formované společnosti. Jeho byrokracie zajišťuje hladký chod systému i výroby zboží a ochraňuje zisky hlavních ekonomických hráčů jak v reálné socialistických, tak volnotržních národních státech.

Národní stát domestikuje společnost ve jménu kapitalismu a odcizuje společenství od jeho přirozených základů. Každá analýza, jež chce vymezit a řešit sociální problémy, musí tyto vztahy a procesy zkoumat.

4. NÁRODNÍ STÁT A HOMOGENITA

Národní stát ve své původní formě cílí na monopolizaci veškerých sociálních procesů. S diverzitou a pluralitou musí bojovat a v krajním případě přistupuje k asimilaci a genocidě. Nejen, že vykořisťuje ideje, práci a potenciál společnosti a kolonizuje mysl lidu ve jménu kapitalismu, ale také asimiluje všechny duchovní a intelektuální projevy i kulturu s cílem zachovat svou existenci. Cílí na vytvoření jediné národní kultury, identity a jednotné náboženské komunity.

Současně vynucuje homogenitu občanství. Pojem občana se ostatně zrodil v rámci úsilí o vytvoření homogenního prostředí. Moderní občanství definuje především přechod od soukromého ke státnímu otroctví. Kapitalismus by bez novodobých armád otroků nemohl fungovat.

Homogenní národní společnosti jsou nejmělejšími společenskými formami, jaké kdy vznikly, a jako takové jsou výsledkem „sociálního inženýrství“. Cíle v podobě homogenity se obecně dosahuje silou nebo finančními pobídkami. Často také vyústily ve fyzické zničení menšin, kultur či jazyků, případně nucenou asimilaci.⁶ Historie posledních dvou

6 Je vhodné zdůraznit, že Öcalan operuje v kontextu regionu, který podobně jako Západ viděl hned několik genocid. Fungování západního institucionálního rasismu se samozřejmě může lišit, především ve využití sofistikovaných mechanismů byrokratické represe atd., pozn. překl.

staletí je podobných případů plná. Cílem je přitom pouze národ, který má odpovídat imaginární realitě konceptu národního státu.

5. NÁRODNÍ STÁT A SPOLEČNOST

Často se říká, že se národní stát stará o osud běžných lidí. Není to pravda. Je tomu spíše tak, že plní funkci místního správce celosvětového kapitalistického systému a vazala kapitalistické modernity. Celkově je stát do vládnoucích struktur kapitálu zapletený mnohem více, než si obvykle myslíme. Dokonce by se dalo říci, že je kolonií kapitálu.

Bez ohledu na to, jak nacionalisticky se národní stát prezentuje, slouží ve výsledku ve stejné míře procesům vykořisťování. Není zde žádné jiné vysvětlení pro všechny příšerné boje o redistribuci kapitálu provázející kapitalistickou modernitu. Národní stát není s obyčejnými lidmi a pro obyčejné lidi, ale je jejich nepřítelem.

Vztahy mezi jednotlivými národními státy a jednotlivými monopoly koordinují diplomaté: bez uznání ostatních států totiž žádný z nich nemůže přežít. Příčinu takového vztahu je nutné hledat v logice světového kapitalistického systému. Na národní státy pokoušející se opustit falangu kapitalistického systému dopadne stejný osud, jaký potkal režim Saddáma Husajna v Iráku⁷, případně je srazí na kolena ekonomická embarga.

Pojďme nyní vyvodit přesnější charakteristiky národního státu z příkladu Turecké republiky.

B/ IDEOLOGICKÉ ZÁKLADY NÁRODNÍHO STÁTU

V minulosti se historie států často ztotožňovala s historií jejich vládců, kteří jim propůjčovali téměř božské kvality. To se po vzestupu národního státu změnilo. Současnost idealizuje a povznáší na úroveň posvátného celý stát.

1. NACIONALISMUS

Jestliže můžeme přirovnávat národní stát k živoucímu bohu, potom je nacionalismus náboženstvím. Navzdory některým zdánlivě pozitivním⁸ elementům vykazují státy i nacionalismy metafyzické charakteristiky.

⁷ Autor odkazuje na válku v Iráku, při které mezinárodní koalice v čele s USA svrhla dlouhou diktaturu Saddáma Husajna odpovědného mj. za genocidní zločiny proti Kurdům. Jako casus belli invaze posloužily později vyvrácené zvěsti o zbraních hromadného ničení ve spojení s doktrínou preventivního úderu, kterou USA přijaly po útocích z 11. září 2001. Válečný konflikt i následné asymetrické boje se setkaly se značnou nevolí veřejnosti a operaci označil za nelegální i někdejší generální tajemník OSN Kofi Annan. V důsledku invaze západních vojsk a následného chaosu i sektářského násilí uprchly z domovů miliony lidí. Propočty obětí nejsou přesné, panuje ovšem shoda na tom, že zabití v přímé či nepřímé souvislosti s invazí jdou do statisíců. Západní síly mají přímo na svědomí životy přibližně 40 000 iráckých civilistů, pozn. překl.

⁸ Pozitivní ve smyslu mající konkrétní danou a ověřitelnou formu, nikoli „kladný“, pozn. překl.

V takovém kontextu kapitalistické zisky a akumulaci kapitálu zahaluje rouška tajemství.

Za terminologií národa existuje síť rozporuplných vztahů, která se zakládá na státní moci a vykořisťování. Toto hegemonické usilování o moc slouží maximalizaci zisku. Nacionalismus se v tomto smyslu jeví jako kvazináboženské ospravedlnění širších společenských procesů. Jeho hlavní funkcí však zůstává služba „svatému“ národnímu státu a jeho ideologickému rámci prostupujícím všechny oblasti společnosti. Umění, věda, sociální poznání a uvědomění: nic z toho není nezávislé. Skutečně intelektuální osvícenství proto vyžaduje zásadní a hlubinnou analýzu daných elementů modernity.

2. POZITIVISTICKÁ VĚDA

Paradigma pozitivistické či deskriptivní vědy formuje další ideologický pilíř národního státu. V důsledku pohánění nacionalistickou ideologií, ale také laicismus, který zaujal pozici nového náboženství. Souběžně je jedním z ideologických základů modernity a jeho dogmata trvale ovlivnily i sociální vědy.

Pozitivismus lze shrnout jako filozofický přístup, jenž se zajímá striktně o patrnou a projevovanou přítomnost věcí, již ztotožňuje s realitou samotnou. Protože je patrná přítomnost realitou, to, co ji nemá a neprojevuje se, součástí reality být nemůže. Přesto z kvantové fyziky, astronomie, některých podoborů biologie i podstaty procesu myšlení vyvozujeme, že se realita projevuje v oblastech ležících mimo pozorovatelné.

Pravda ve vztahu mezi pozorovaným a pozorovatelem sama sebe mytizovala do bodu, kdy se vymyká měřitelnosti i definici. Pozitivismus to nicméně popírá a v důsledku připomíná pradávny uctívaný idol, který svým obrazem konstituuje realitu.

3. SEXISMUS

Dalším ideologickým pilířem národního státu je sexismus prostupující celou společností. Mnoho civilizovaných společenských systémů jej využilo s cílem zachovat vlastní moc. Vynucují vykořisťování žen a využívají je jako levnou pracovní sílu. Ženy jsou současně pokládány za cenný zdroj „produkce“ potomstva a reprodukce mužů. V důsledku toho se stávají jak sexuálním objektem, tak komoditou.

Jsou pasovány do role nástroje zachování mužské moci a mohou se stát přinejlepším doplňkem patriarchální společnosti. Na jedné straně sexismus společnosti a národního státu posiluje moc mužů, na straně druhé jej národní stát využívá k tomu, aby společnost kolonizoval. V tomto ohledu můžeme ženy pokládat za vykořisťovaný národ.

V průběhu historie civilizace patriarchát ustálil tradiční rámce hierarchií, které jsou v případě národního státu poháněny právě sexismem. Jeho

zakořenění ve společnosti je stejně jako nacionalismus ideologickým produktem státu a moci. Sociálně zakořeněný sexismus není o nic méně nebezpečný než kapitalismus. Patriarchát se nicméně tento fakt snaží zakrýt.

To je pochopitelné, když si uvědomíme, že veškeré mocenské vztahy a státní ideologie pohání právě sexistické koncepty a chování. Bez represe žen není představitelná ani represe celé společnosti.

Ženy jsou historicky a sociálně kolonizovaným národem, který dosáhl nejhorší pozice právě v rámci národních států. Všechna moc a státní ideologie totiž čerpají právě ze sexistických postojů a jednání.

Zotročení žen je vlastně nejhlubší a nejskrytější sociální oblastí, v níž se odehrávají všechny druhy otroctví, útlatu a kolonizačních praktik. Kapitalismus a národní stát si je toho plně vědomy. Bez zotročení žen ale žádný jiný typ otroctví nemůže existovat. Kapitalistický systém a stát představují vrcholnou institucionalizaci dominantní mužské figury. Odvážněji a otevřeněji řečeno: kapitalismus a národní stát jsou monopolem despotického a vykořisťovatelského muže.

4. NÁBOŽNOST

I když se národní stát chová jako sekulární stát, nestydí se pro své účely využívat směs nacionalismu a náboženství. Důvod je jednoduchý: náboženství v některých společnostech či jejich segmentech stále hraje významnou roli. V tomto ohledu je velmi čilý islám.

Náboženství nicméně v éře vládnoucí modernity již nehraje svou tradiční roli. Ať už je víra radikální či umírněná, v rámci národního státu již nehraje svou původní roli, ale může činit pouze to, co mu dovolí státní moc. V některých případech může ovšem převzít roli nacionalismu: například iránský šíitský islám je jednou z nejmocnějších ideologických zbraní státu. Podobnou – byť omezenější⁹ – funkci má sunnitský islám v Turecku.

C/ KURDOVÉ A NÁRODNÍ STÁT

Po předcházejícím krátkém úvodu do problematiky národního státu a jeho ideologických základů se nyní zaměříme na to, proč založení samostatného státu pro Kurdy nedává smysl.

Kurdové v posledních desetiletích bojovali nejen proti útlatu ze strany dominantních sil regionu a za uznání své existence, ale také za osvobození společnosti ze sevření přežívajícího feudalismu. Pochopitelné je

⁹ Současný turecký režim náboženství, konkrétně sunnitskou větev islámu, prosazuje intenzivněji než dříve a očividně jej užívá jako jeden z pilířů státní ideologie stojící především na autoritářství a agresivním nacionalismu. Turecko na rozdíl od (šíitského) Íránu ale ani teď není teokracií: islám zde hraje spíše roli, kterou můžeme přirovnat k úloze křesťanství v ideologii některých českých ultrakonzervativců. Dlužno podotknout, že funkce náboženství ve fašismech a protofašismech je napříč světem vcelku podobná, pozn. překl.

nesmyslné nahrazovat staré okovy novými, nebo dokonce posilovat někdejší útlak. A právě to by přineslo založení vlastního národního státu, přinejmenším v kontextu kapitalistické modernity.

Bez odmítnutí kapitalistické modernity jako takové nevidím prostor pro osvobození národů. Proto pro mě není přijatelnou možností vznik kurdského národního státu. Volání po samostatném státním celku navíc vychází ze zájmů vládnoucí třídy a neodráží skutečné zájmy lidu. Další stát by přinesl pouze další nespravedlnost i okleštění práv a svobod.

Řešení kurdské otázky tudíž musíme hledat v přístupu, který oslabí nebo potlačí kapitalistickou modernitu. K tomu máme důvody i v historických souvislostech, společenských zvláštnostech a skutečnosti, že se Kurdové nacházejí na území čtyř různých zemí.

Navíc nelze pominout, že celý Střední východ trpí deficitem demokracie. Díky strategickému umístění kurdských osídlení slibuje kurdský demokratický projekt pokrok v demokratizaci celého širšího regionu. Pojďme tento projekt nazvat *demokratickým konfederalismem*.

III. DEMOKRATICKÝ KONFEDERALISMUS

Demokratický konfederalismus je typem vlády, který můžeme nazývat nestátní politickou správou či demokracií bez státu. Demokratické rozhodovací procesy nelze zaměňovat s procesy, které známe z veřejné správy. Stát pouze spravuje, zatímco demokracie doopravdy vládne. Státy jsou založené na moci, demokracie na kolektivním konsensu. Demokracie užívají systému přímých voleb. Stát využívá donucení jako legitimních prostředků, zatímco demokracie spočívají v principu dobrovolné účasti.

Demokratický konfederalismus je otevřený vůči různým formám politické organizace. Je flexibilní, multikulturní, protimonopolní a orientovaný na konsensuální rozhodování. Jeho základními pilíři jsou ekologie a feminismus. Při samosprávě tohoto typu se stává nevyhnutelným ekonomický model, který zdroje společnosti nevyčerpává, ale navyšuje, a tak přináší spravedlivé naplnění rozmanitých potřeb.

A/ ROZMANITOST POLITICKÉ SKLADBY

Rozporuplná kompozice společnosti vyžaduje politické skupiny s vertikálním i horizontálním uspořádáním. Centrální, regionální a lokální skupiny musí být v tomto ohledu vyvážené. Každá z nich je pak dále schopna se vypořádat se svou jedinečnou konkrétní situací a adekvátně reagovat a formulovat vhodná řešení pro komplexní společenské problémy.

Vyjádření kulturní, etnické nebo národní identity je přirozené právo jednotlivců, kterému můžou napomáhat politická sdružení. Avšak aby mohlo takové právo fungovat, je zapotřebí, aby společnost, v níž jej jednotlivec uplatňuje, byla etická a politická. Ať už mluvíme o národním státu, republice nebo demokracii: demokratický konfederalismus je otevřený kompromisům týkajícím se státních nebo vládních tradic. Sám o sobě především umožňuje rovnostářské soužití.

B/ SPOLEČENSKÉ DĚDICTVÍ A AKUMULACE HISTORICKÉHO POZNÁNÍ

Demokratický konfederalismus není svévolným moderním politickým systémem, ale spíše akumulací historických a kulturních zkušeností společnosti, potažmo výsledkem života společnosti. Stát neustále zaměřuje na centralismus za účelem prosazení zájmu mocenských monopolů. Konfederalismus se snaží o pravý opak. Staví do centra politického dění společnost.

Heterogenní struktura společnosti je sama o sobě v rozporu se všemi formami snah o centralizaci. Její prosazování vede k vytváření společenských konfliktů a erupcí. Ještě pořád máme v živé paměti, že se lidé vždy seskupovali ve volných skupinách, jakými jsou klany, kmeny nebo jiné typy společenství s federálními znaky. Tímto způsobem si byli schopni zachovat vnitřní autonomii.

Dokonce i vnitřní vláda říší užívala metod užívajících princip samosprávy pro různé části jejich území, ať už šlo o náboženské obce, kmenové rady, království nebo republiky. Uvádím tento příklad proto, abych poukázal na skutečnost, že populární zdání o centralismu říší je klamné. Organizace jejich moci se do značné míry podobala konfederálním strukturám. Centralistický model každopádně není modelem správy, jaký by společnost preferovala. Slouží pouze k udržení moci v rukou monopolů.

C/ ETICKÉ A POLITICKÉ VĚDOMÍ

Klasifikace společnosti do umělých kategorií podle určitého vzoru je produktem kapitalistických monopolů. Ve společnosti, která takové kategorie užívá, je jedno, kým jsme: jde o to, kým se jevíme být. Odcizení společnosti od její vlastní existence vede k zániku aktivní participace, k reakci, jež je často označována za deziluzi z politiky. Společnosti jsou nicméně ve své podstatě politické a akcentující určité hodnoty.

Ekonomické, politické, ideologické a vojenské monopoly jsou konstrukty, které odporují společenské přirozenosti tím, že se soustředí výlučně na akumulaci nadbytku. Nevytváří hodnoty. Přesto ani revoluce nemůže vytvořit novou společnost. Může pouze ovlivnit etickou a politickou matici. Všechno ostatní je na vlastním uvážení eticky orientované politické společnosti.

Jak jsem už zmínil, kapitalistická modernita podněcuje centralizaci státu. Politická a vojenská mocenská centra společnosti¹⁰ byla zbavena svého vlivu. Národní stát jako moderní náhražka monarchií vyprodukoval oslabenou a bezbrannou společnost. Právní řád v takové společnosti pouze udržuje třídní vládu buržoazie. Moc se utváří v centralizovaném státě a stává se základním správním paradigmatem modernity. Národní stát se tak staví do protikladu vůči demokracii a republikanismu.

Náš projekt „demokratické modernity“ je zamýšlen jako alternativa k modernitě, jak ji známe. Jeho základním politickým paradigmatem je demokratický konfederalismus. Demokratická modernita je základním pilířem pro eticky a politicky smýšlející společnost. Na projekt, jakým je konfederalismus, bude ovšem těžké přistoupit, pokud budeme chápat společnost jako homogenní monolitické entity. Je-li historie modernity také historií čtyř dekad kulturní a fyzické genocidy ve jménu smyšlené jednotné společnosti, demokratický konfederalismus je jako sociologická kategorie protějškem této historie. Závisí na vůli v případě potřeby bojovat, jakož i na etnické, kulturní a politické rozmanitosti.

Krise finančního systému¹¹ je přímým důsledkem kapitalistického národního státu. Žádná snaha neoliberálů o změnu národního státu však nebyla úspěšná. Střední východ poskytuje v této oblasti poučné příklady.

D/ DEMOKRATICKÝ KONFEDERALISMUS A DEMOKRATICKÝ POLITICKÝ SYSTÉM

Na rozdíl od centralistického a byrokratického chápání správy a výkonu moci představuje konfederalismus typ politické samosprávy, ve které se mohou všechny typy uskupení, bez vylučování na základě příslušnosti ke kulturní identitě, vyjádřit na místních shromážděních a radách. Taková definice demokracie otevírá možnosti participace v politické sféře všem vrstvám společnosti a umožňuje formování rozličných typů politických uskupení. Tím umožňuje politickou integraci celé společnosti. Politika se tak stává součástí každodenního života. Bez politické participace celé společnosti nemůže dojít řešení krize státu, protože krize státu je nedostatkem reprezentace politické společnosti v celé její šířce.

Pojmy jako federalismus a samospráva je třeba znovu definovat. Neměly by být chápány jako hierarchizované úrovně správy národního státu, ale jako ústřední nástroje společenského vyjádření a participace. To může dopomoci k politizaci společnosti. Nepotřebujeme velké teorie. Stačí nám vůle nechat projevovat sociální potřeby skrze strukturální posilování au-

¹⁰ Öcalan chápe společnost jako entitu nepodmíněnou státem. Centralizace států podle něj kolonizuje a protidemokraticky podrobuje mocenská centra společnosti, jež se oproti státní struktuře vytvářejí samovolně. Zdůrazňujeme tuto skutečnost, neboť rozumíme, že užití termínů může být poněkud matoucí, pozn. překl.

¹¹ Text vyšel roku 2011, tedy ještě v období světové ekonomické recese, jež propukla přibližně o tři roky dříve, pozn. překl.

tonomie společenských aktérů a vytváření podmínek pro organizaci společnosti jako celku. Utvoření provozní úrovně, kde se mohou přímo a ke všem rozhodovacím procesům na lokální úrovni vyjádřit všechny typy společenských a politických uskupení, duchovních společenství nebo intelektuálních tendencí, můžeme nazývat participativní demokracií. Čím větší je účast, tím více se posiluje demokracie. Zatímco národní stát je s demokracií v opozici nebo ji popírá, demokratický konfederalismus utváří a udržuje průběh demokratických procesů.

Sociální aktéři, tedy subjekty sdružené ve federaci, jsou zárodečnými buňkami participativní demokracie. Mohou se sdružovat a přeskupovat do nových typu uskupení a konfederací podle vlastních potřeb. Každé společenské uskupení, které je součástí participativní demokracie, je inherentně demokratické. To, co nazýváme demokracií, je pak aplikací demokratických procesů z lokální úrovně na úroveň globální v rámci nepřetržitého politického procesu. Tento proces zásadně mění sociální matici společnosti a narušuje úsilí o její homogenizaci ze strany národního státu. Homogenizace státem lze dosáhnout pouze užitím síly, a proto nevyhnutelně značí ztrátu svobody.

Už jsem zmínil, že by se všechna rozhodnutí měla uskutečňovat na lokální úrovni. Avšak tato rozhodnutí mají brát v úvahu dění na celém světě. I vesnice a městské čtvrti vyžadují federální organizaci. Všechny části společnosti musí mít možnost samosprávy, na všech úrovních musí být svoboda k účasti na politickém procesu.

E/ DEMOKRATICKÝ KONFEDERALISMUS A SCHOPNOST SEBEOBRAHY

Ve své podstatě jsou národní státy vojensky strukturované entity. Jsou produkty různých vnitřních a vnějších válek. Žádný z národních států se nezrodil sám od sebe, do jeho bytí je nevyhnutelně vepsán záznam o válkách. Tento proces se neomezuje pouze na počáteční fázi, kdy se stát zakládá, spíše staví na militarizaci celé společnosti. Civilní státní správa je pouze doplňkem vojenského aparátu. Liberální demokracie malují své militaristické struktury v demokratických a liberálních barvách. To jim ale nebrání v užívání autoritářských řešení v krizových situacích spustěných samotným systémem. Fašistický výkon moci je pro národní státy přirozený. Fašismus je nejčistší formou národních států.

Proti této militarizaci se můžeme bránit. Společnosti bez funkčního mechanismu sebeobranu ztrácejí svou identitu, schopnost demokraticky se rozhodovat a svou politickou přirozenost. Funkční sebeobrana společnosti proto nemůže mít pouze militantní charakter. Sebeobrana musí směřovat k zachování identity, udržení politického vědomí a procesu demokratizace společnosti. Jen tehdy jde skutečně o sebeobranu.

Demokratický konfederalismus může být proto chápán i jako budování funkčních kapacit k sebeobraně společnosti. Pouze za pomoci síťová-

ní konfederací může existovat základ pro odpor proti globální nadvládě monopolů a militarismu národních států. Proti monopolní síti musíme vybudovat stejně silnou síť společenských konfederací.

To zejména znamená, že sociální paradigma konfederalismu zahrnuje vojenský monopol pro ozbrojené síly, jejichž úkolem je pouze zajištění vnitřní a vnější bezpečnosti. Tato moc musí být pod přímou kontrolou demokratických institucí. Společnost sama jí musí určovat povinnosti. Jedna z úloh, která ji čeká, je obrana vůči vnitřním a vnějším zásahům do její svobodné vůle. Složení vojenského vedení musí být stanoveno rovným podílem jak politických institucí, tak společenských uskupení zastoupených ve federaci.

F/ DEMOKRATICKÝ KONFEDERALISMUS PROTI SNAZE O HEGEMONII

V demokratickém konfederalismu není místo pro snahu o hegemonii. Platí to zejména v oblasti ideologie. Hegemonie je princip užívaný klasickým typem civilizace. Demokratické civilizace ovšem odmítají hegemonské síly a ideologie. Kolektivní řešení společenských záležitostí vyžaduje porozumění, respektování nesouhlasných názorů a demokratické způsoby rozhodování. Svévlné byrokratické rozhodování národního státu je v diametrálním rozporu s vedením, které se profiluje v demokratickém konfederalismu, který je v souladu s etickými principy. V demokratickém konfederalismu vůdčí instituce nepotřebují ideologickou legitimizaci, a proto nemusí usilovat o nadvládu.

G/ DEMOKRATICKÉ KONFEDERÁLNÍ STRUKTURY V GLOBÁLNÍM MĚŘÍTKU

I když v demokratickém konfederalismu bereme zřetel zejména na lokální úroveň, organizování na globální úrovni není vyloučené. Naopak: je důležité, abychom zvažovali budování sítě národních občanských společností na konfederalním základu, které by byly schopné se postavit národním státům zastoupeným v OSN pod vedením supervelmocí. To nám umožní lépe rozhodovat o míru, ekologii, spravedlnosti a celosvětové produkci.

H/ ZÁVĚR

Demokratický konfederalismus můžeme popsat jako formu samosprávy, jež je v kontrastu ke správě národních států. Za určitých podmínek je možné, aby tyto dvě formy správy fungovaly paralelně. Mírová koexistence je možná, dokud národní stát nezasahuje do klíčových záležitostí demokratické samosprávy. Takové zásahy mohou být důvodem pro sebeobranu občanské společnosti.

Demokratický konfederalismus nevyhlašuje válku žádnému národnímu státu, ale při snaze o asimilaci nebude jen nečinný stát. Revoluční převrat nebo vznik nového státu představuje trvale udržitelnou změ-

nu. V dlouhodobém horizontu se svobody a spravedlnosti dá dosáhnout pouze skrze dynamický proces demokraticky-konfederálního typu.

Absolutní odmítnutí ani nekritické uznání státu nepředstavuje užitek pro demokratické snahy občanské společnosti. Překonávání státu, zejména národního, je dlouhodobý proces.

K překonání dojde až tehdy, kdy se demokratický konfederalismus ukáže jako schopný efektivně řešit sociální problémy. To však neznamená, že útoky ze strany národního státu může akceptovat. Demokratický konfederalismus bude udržovat svou schopnost sebeobranu za každou cenu. Nebude limitován na jedno konkrétní území. Budou vznikat přeshraniční konfederace, pokud si to tak zainteresované společnosti budou přát.

IV. PRINCIPY DEMOKRATICKÉHO KONFEDERALISMU

1. Právo národů na sebeurčení zahrnuje právo na vlastní národní stát. Vznik státu ale nezaručuje svobodu národa. Systém OSN založený na národních státech se prokázal jako neefektivní. Národní státy se staly vážnou překážkou společenského rozvoje. Demokratický konfederalismus představuje odlišné paradigma, paradigma utlačovaných lidí.
2. Demokratický konfederalismus je nestátní společenské paradigma. Není kontrolovaný státem. Zároveň je však kulturně podmíněnou organizační strategií skutečně demokratického národa.
3. Demokratický konfederalismus je založen na participaci zdola. Rozhodování o daném problému se děje přímo v místě jeho vzniku. Vyšší správní úrovně fungují pouze pro koordinaci a implementaci vůle místních shromáždění. Ta se po vymezenou dobu stávají platformou pro reprezentaci. Základní rozhodovací pravomocí ovšem disponují místní shromáždění.
4. Kapitalistický systém a imperiální mocnosti nemohou nastolit demokracii na Středním východě. Zatím snahy o demokracii pouze ničí. Prosazování demokracie přímého typu je pro situaci v regionu naprosto zásadní. Je to jediný přístup, který bere v potaz různorodost etnických skupin, náboženských systémů a třídních rozdílů. Navíc kopíruje tradiční konfederální strukturu společnosti.
5. Demokratický konfederalismus má v Kurdistanu také povahu antinacionalistického hnutí. Jeho cílem je prosazení práva na sebeobranu skrze posilování demokracie ve všech částech Kurdistanu bez zpochybňování stávajících politických hranic. Jako cíl si neklade založení kurdského národního státu. Hnutí má v úmyslu zřídit federální struktury v Íránu, Turecku, Sýrii a Iráku, které budou otevřené pro všechny Kurdy, a současně vytvořit zastřešující konfederaci pro všechny čtyři části Kurdistanu.

V. PROBLÉMY NÁRODŮ NA STŘEDNÍM VÝCHODĚ A JEJÍCH MOŽNÁ ŘEŠENÍ

Národní otázka není výmyslem kapitalistické modernity. Byla to však ona, kdo společnosti národní otázku vnutil. Národ nahradil náboženské společenství. Přechod k národní společnosti vyžaduje překonání kapitalistické modernity, nemá-li národ zůstat jen maskou pro represivní monopoly.

Přesto, že je situace na Středním východě dlouhodobě redukována na řešení národních otázek, upustit od kolektivního aspektu národa by nebylo zcela přínosné. Nesmí se ale užívat ideologických metod a metod národního státu, ale je potřeba rámovat jej vědecky v mezích koncepcí demokratického národa a demokratického komunismu. Takový přístup je nezbytný pro docílení demokratické modernity.

V posledních dvou staletích měl v zemích Středního východu podporu nacionalismus a tendence k utváření národních států. Národní otázky však nebyly dořešeny, ale prohloubeny, a to ve všech částech společnosti. Místo kultivace principu produktivní konkurence kapitál prosazuje vnitřní a vnější války ve jménu národního státu.

Komunalistické teorie by mohly poskytovat alternativu ke kapitalismu. Jejich kultivací demokratickými národy, které se nesnaží o tvorbu mocenských monopolů, by mohlo být dosaženo míru v regionu, který byl zatím pouze oblastí krvavých válek a genocid.

1. V souvislosti s tím můžeme brát v úvahu osudy čtyř většinových národů: Arabů, Peršanů, Turků a Kurdů. Nerad rozdělují národy do většinových a menšinových kategorií, ale v tuto chvíli беру v úvahu demografická fakta. V současnosti existuje více než dvacet arabských národních států, které rozdělují arabskou komunitu a ničí její společnost válkami. Zásadním způsobem to ovlivňuje odcizení od kulturních hodnot a zjevnou bezvýchodnost arabské národní otázky. Zmíněné státy mezi sebou netvoří ani ekonomické komunity. Jsou hlavní příčinou problematické situace arabského národa. Nábožensky motivovaný kmenový nacionalismus společně se sexistickou patriarchální společností prostupuje všemi oblastmi společnosti, což má za následek zřetelný konzervatismus a otrockou poslušnost. Téměř nikdo nevěří, že by Arabové byli schopní vyřešit své vnitřní a nadnárodní problémy. Demokratizace a komunalistický přístup by však řešení mohly přinést. Izraelský stát, který arabské národní státy považují za konkurenci, není silný pouze v důsledku mezinárodní podpory od hegemonických mocností. Silným ho činí právě místní demokratické instituce komunálního typu. V průběhu minulého století byla arabská společnost oslabená

radikálním nacionalismem a islamismem. Pokud by však byla schopna zformovat komunalistický socialismus, který jí již nyní není cizí, bylo by možné pro ni najít bezpečné a dlouhodobé řešení.

2. Turci a Turkméni¹² tvoří další vlivné národy. S Araby sdílí podobné chápání moci a ideologie. Jsou striktními zastánci národního státu a mají v sobě hluboce zakořeněný náboženský a rasový nacionalismus. Ze sociologického hlediska jsou Turci a Turkméni zcela odlišní. Vztahy mezi Turkmény a tureckou aristokracií připomínají napjaté vztahy mezi beduíny a arabskou aristokracií. Tvoří vrstvu, jejíž zájmy jsou kompatibilní s demokracií a komunalismem. Národní problematika je ovšem značně komplexní. Mocenské hry národního státu, zvláštní forma nacionalismu a sexistické patriarchální vzorce tvoří velice konzervativní společnost. Rodina je považovaná za nejmenší buňku státu. Jednotlivci i instituce tyto aspekty internalizovali. Turecká a turkménská společenství bojují o moc. Všechny ostatní etnické skupiny podléhají politice podrobování. Příkladem je to, jak centrální mocenské struktury tureckého národního státu a jeho rigidní oficiální ideologie dodnes brání řešení kurdské otázky. Společnost je nucená věřit, že alternativy ke státnímu zřízení jednoduše neexistují. Není žádný rozdíl mezi osobním a státním. Poslušnost je největší ctností. Teorie demokratické modernity však nabízí adekvátní přístup, díky němuž by všechny národní komunity v Turecku mohly řešit své národní problémy. Komunitně založený projekt demokratických konfederací v Turecku by posílil vnitřní jednotu Turecka a vytvořil podmínky pro mírové spolužití se sousedy. Hranice by ztratily svůj původní smysl udržení sociální jednoty. Navzdory geografickým hranicím současné moderní komunikační nástroje umožňují virtuální jednotu jednotlivců a komunit, ať už jsou kdekoli. Demokratická konfederace tureckých národních komunit by mohla být silným příspěvkem ke světovému míru a systému demokratické modernity.
3. Otázka kurdského národa je velmi komplikovaná. Kurdové jsou největším národem bez vlastního státu na světě. V oblastech, kde žijí dnes, se usidlovali už od období mladší doby kamenné. Kurdům pomohlo přežít na původních územích nejen zemědělství a chov dobytka, ale i schopnost využít hornatosti krajiny a díky

¹² Turci i Turkméni spadají do široké jazykově-etnické skupiny turkických národů. Terminologické zmatky – např. to, že se turkické národy někdy označují za Turkity, příp. za Turky (j. č. Turk, mn. č. Turkové; navzdory podobnosti se jedná o jiné slovo než Turek/Turci; podobně matoucí je i angličtina se svým Turkish people / Turkic people) – způsobují, že se kategorie mnohdy slučují. Jsou zde ovšem rozdíly. Turci jsou nejpočetnější turcký národ obývající Turecko a oblast bývalé Osmanské říše. Turkménů je zhruba desetina – sedm milionů – a žijí spíše ve střední Asii, především v Turkmenistánu a Íránu.

ní se bránit. Kurdská národní otázka vychází ze skutečnosti, že Kurdům bylo upřeno právo na národ. Ostatní se Kurdy snažili asimilovat, vyhladit a nakonec kategoricky popřít jejich existenci. Nemít vlastní stát má výhody i nevýhody.

Znamená to se zčásti vyhnout nežádoucím důsledkům, které se vyskytují ve společnosti postavené na státu. To může být přínosné při uskutečňování alternativních společenských uspořádání, jež jdou nad rámec moderního kapitalismu. Kurdské území rozděluje národní hranice čtyř států a leží v důležitém zeměpisném regionu, což Kurdům poskytuje strategickou výhodu. Nemají ovšem možnost zformovat národní společnost skrze použití státní moci. Ačkoli dnes existuje Irácký Kurdistan, není to národní stát, ale autonomní¹³ oblast v rámci státu jiného.

Kurdistan byl také domovem arménských a aramejských menšin, než se staly obětmi genocid. Rovněž tu jsou menší skupiny Arabů a Turků. Dokonce i dnes tu nalezneme lidi různých vyznání, jak žijí bok po boku. Jsou tu také základy klanové a kmenové kultury, zatímco městská kultura se tu nevyskytuje téměř vůbec.

Všechny tyto vlastnosti jsou požehnáním pro budoucí demokratické politické útvary. Komunitní družstva ve zemědělství, ale také ve vodohospodářství a energetice, se nabízejí jako ideální forma ekonomiky. Situace je rovněž příznivá pro rozvoj etické politické společnosti. Dokonce i patriarchální ideologie je zde zakořeněná méně než v sousedních společnostech. To je příznivé pro uspořádání demokratické společnosti, v níž bude svoboda a rovnost žen jedním z hlavních pilířů. Další výhodou jsou vhodné podmínky pro rozvoj národa, který je ohleduplný k životnímu prostředí. Demokratická země, která se zakládá na vícero národních identitách, je jediným řešením, máme-li se vypořádat s bezvýchodností národních států.

Vznikající útvar by se mohl stát vzorem pro celý Střední východ a rozšířit se do okolních zemí. Podaří-li se přesvědčit okolní země, že tento model funguje, změnilo by to osud Středního východu a posílilo šanci na vytvoření alternativy k současné moderní společnosti. V tomto smyslu by tedy svoboda Kurdů a demokratizace jejich společnosti znamenala svobodu celého regionu a jeho společnosti.

4. Důvody dnešních problémů perského a iránského národa hledejme v intervencích ze strany historických civilizací a moderního kapitalismu. Původní identita těchto národů vyplývala ze

¹³ Nabízí se spíše pojem poloaufonomie; irácká KRG (což je anglická zkratka z „Kurdish Regional Government“ – Kurdská regionální vláda) se těší značné míře nezávislosti (včetně vlastních ozbrojených jednotek, proslulé pešmergy), ale existují zde limity. Plné osamostatnění není na pořadu dne, stejně jako samostatné zahrnutí území KRG do zeměpisných atlasů atp., pozn. překl.

zoroastrijské a mithraistické tradice, tyto tradice však byly nahrazeny jednou z větví islámu. Manicheismus, který se objevil jako syntéza judaismu, křesťanství a islámu s řeckou filosofií, nedokázal vzdorovat oficiální ideologii, i když přispěl k pěstování tradice rebelie. Islámská tradice vyústila v šíitskou dominanci, která se stala poslední ideologií této civilizace. Dnes ovšem můžeme vidět snahy o modernizaci šíitské tendence skrze přijímání některých prvků moderního kapitalismu.

V íránské společnosti žijí lidé mnoha etnik a náboženství. Byla obdařena bohatou kulturou a můžeme zde najít všechny národní a náboženské identity Středního východu. Tato diverzita stojí v silném rozporu s hegemonickými nároky teokratické vlády, která rafinovaně pěstuje náboženský nacionalismus, přičemž se vládnoucí třída neštítí anti-modernistické propagandy, kdykoli je to v jejím zájmu. Ačkoli byly revoluční a demokratické tendence tradičně součástí íránské společnosti, zemi dnes obratně vládne despotický režim. Negativní dopady amerických a evropských sankcí rovněž nejsou zanedbatelné.¹⁴

Navzdory silnému íránskému úsilí o centralismus tu existuje díky snahám zdola jakýsi typ federalismu. Když se protnou demokratické a federalistické tendence, na kterých se podílí Azeři, Kurdové, Balúčové, Arabové a Turkméni, může vyvstat projekt „Demokratické konfederace Íránu“ a stát se atraktivním. Ženská hnutí a komunitní tradice tu budou hrát speciální roli.

5. Arménská národní otázka zahrnuje jednu z největších tragédií, kterou způsobil „pokrok“ moderního kapitalismu na Středním východě. Arméni jsou velmi starý národ. Velkou část svého území sdíleli s Kurdy. Zatímco Kurdové žili především ze zemědělství a živočišné výroby, Arméni se věnovali umění a řemeslům. Stejně jako Kurdové si Arméni vypěstovali tradici sebeobran. Mimo kratší časové úseky Arméni nikdy úspěšně nezaložili stát. Spoléhají na křesťanskou kulturu, která jim poskytuje identitu a víru ve spasení. Kvůli svému náboženství byli často utlačováni muslimskou většinou. V důsledku toho se u arménské buržoazie ujal vzrůstající nacionalismus. Střet s tureckým nacionalismem nakonec skončil genocidou Arménů. Po Židech jsou Arméni druhým největším národem, který žije především v diaspoře. Založení arménskému státu na západ od Ázerbajdžánu arménskou národní otázkou nevyřešilo. Následky genocidy lze těžko popsat slovy¹⁵. Hledání ztracené země stojí v jádru jejich národního

¹⁴ Důsledky sankcí a stupňování napětí mezi USA a Íránem jsou dnes ještě závažnější než v době prvního vydání textu. Na začátku roku 2020, kdy dokončujeme překlad, USA provedly atentát na prominentního íránského generála Solejmáního a země stojí na pokraji války, pozn. překl.

¹⁵ Během genocidy především v roce 1915 zahynulo na dva miliony Arménů, Řeků a Asyránů při masakrech a pochodech smrti vedoucích do pouště. Událost se obecně označuje za první moder-

příběhu a v srdci arménské otázky. To celé zhoršuje skutečnost, že území Arménů osidlovaly další národy.

Řešením nemůže být žádný útvar založený na národním státu. Není tu jednotná struktura obyvatelstva ani žádné jasné hranice, které vyžaduje moderní kapitalismus. Arménské smýšlení o nepřátelích má možná fašistické rysy, ale rozhodně ne dost na to, aby jim na mysl přišla genocida. Konfederální struktury by pro Armény mohly být alternativou. Založení národa na ideálu demokratické modernity Arménům slibuje možnost znovu nalézt sebe sama. Mohlo by jim to umožnit znovuzapojení do kulturní různorodosti Středního východu. V případě, že se arménský národ obrodí demokratickým způsobem, bude nejen dále hrát svou historickou roli v oblasti, ale také najde správnou cestu k osvobození.

6. Stejným osudem jako Arméni trpěli v moderní době i křesťanští Aramejci (Asyřané). Ti jsou rovněž jedním z nejstarších národů Středního východu. Oblast osídlení sdíleli s Kurdy, ale i jinými národy. Stejně jako Arméni byli utlačováni muslimskou většinou, což mezi aramejskou buržoazií vydláždilo cestu k nacionalismu evropského stylu. Aramejci se nakonec rovněž stali oběťmi genocidy ze strany Turků pod vedením fašistického Výboru pro jednotu a pokrok¹⁶. Kolaborující Kurdové při této genocidě Turkům podali pomocnou ruku. Aramejský národ má své kořeny v původní civilizaci a jeho podobu dále utvářelo křesťanství i moderní ideologie. Aramejci se musí radikálně proměnit, pokud zde má existovat nějaké řešení. Jejich skutečná spása může spočívat v odpoutání se jak od tradiční civilizace, tak od moderního kapitalismu. Tak by si mohli přisvojit demokratické hodnoty a obnovit svou kulturní paměť, aby se dokázali přerodit v demokratický národ.
7. Dějiny židovského národa jsou jedním z projevů složité kulturní historie Středního východu. Hledání kořenů vyloučení, pogromů a genocidy znamená skládání účtů celé civilizaci. Židovská komunita převzala vlivy staré sumerské a egyptské kultury, stejně jako regionálních kmenových kultur. Významně přispěla k celko-

ní genocidium, které svým způsobem předdeslalo zvěrstva holocaustu. Osmanská říše ale zavražděné cynicky označovala za vedlejší oběti deportací vedených snahou o etnický homogenní stát. Rozsah zločinů šokoval soudobou veřejnost a vyvolal protesty politiků a dalších veřejně činných osobností. Část strůjců genocidy dostihla spravedlnost na začátku dvacátých let, kdy je postupně pozabíjela Arménská revoluční federace. Přestože jsou uvedena zvěrstva jednoznačně prokázána i bezpočtem dobových svědectví, Turecko je dodnes odmítá označit za genocidu a na diplomatické úrovni napadá kohokoli, kdo tak učiní, pozn. překl.

16 Centrální organizace hnutí Mladoturků mezi lety 1889 a 1918. Původně se jednalo o reformistickou stranu spojující liberály s nacionalisty. Mladoturci se několik let po sesazení sultána v roce 1912 chopili vlády a vlivem dobových konfliktů se ideologicky posunuli k vyhraněnému nacionalismu a autoritářství. Pod nadvládou tří předních postav mladotureckého hnutí označovaných jako „tři pašové“ vstoupila Osmanská říše do první světové války a provedla zmínovanou genocidu Arménů (a dalších menšin). Pašové po prohrané válce uprchli ze země a postupně zemřeli násilnou smrtí. Dva z nich zastřelili Arméni mstící se za spáchanou genocidu, pozn. překl.

vému rozvoji kultury na Středním východě. Stejně jako Arméni se i Židé stali obětmi extrémního vývoje moderní společnosti. V reakci na to intelektuálové židovského původu rozvinuli komplexní a propracovanou teorii. To nicméně není dostatečné. Pro řešení dnešních problémů je potřeba nové zformulování dějin Středního východu, tentokrát na demokratické bázi.

Izraelský národní stát je ve válce již od svého založení. Jeho sloganem je „oko za oko“. Oheň však nelze porazit ohněm. I když si Izraelci užívají relativní bezpečí díky mezinárodní podpoře, není to dlouhodobě udržitelné. Nic nebude trvale udržitelné, dokud nebude překonán moderní kapitalismus.

Palestinský konflikt je jasným důkazem, že paradigma národního státu není užitečným řešením. Stále dochází k velkému krveprolití a zůstává pouze složité dědictví zdánlivě neřešitelných problémů. Izraelsko-palestinský případ ukazuje naprosté selhání kapitalistické modernity a národního státu.

Židé jsou nositeli kultury Středního východu. Popření jejich práva na existenci je útokem na celý Střední východ. Židovská transformace v demokratický národ – stejně jako u Arménů a Aramejců – by ovšem usnadnila zapojení se do demokratické konfederace Středního východu. Projekt „Východoegejské demokratické konfederace“ by byl příznivým začátkem. V rámci takového projektu se rigidní a exkluzivní národní a náboženské identity mohou vyvinout do identit pružných a otevřených. Izrael by se také mohl stát otevřenější demokratickou společností. Nepochybně ale musí takovou transformaci podstoupit i jeho sousedé.

Napětí a ozbrojené konflikty na Středním východě znamenají, že proměna současné podoby moderní společnosti je nevyhnutelná. Bez řešení složitých problémů a národních otázek je ale nemožná. Demokratická modernita nicméně nabízí alternativu současnému systému, který nedokáže tyto problémy vyřešit.

8. Zničení helénské kultury v Anatolii je ztráta, kterou nelze vynahradit. Etnické čistky organizované národními státy – Tureckem a Řeckem – v první čtvrtině minulého století zanechaly svou stopu¹⁷. Žádný stát nemá právo vyhnat lidi z jejich původního osídlení. Národní státy zde ale znovu a znovu prokázaly svůj nelidský přístup. Útoky na helénskou, židovskou, arménskou a ara-

¹⁷ Autor zřejmě odkazuje mimo jiné na zvěrstva provádějící řecko-tureckou válku v letech 1919 až 1922. Obě strany konfliktu se dopustily rozsáhlých zločinů proti civilnímu obyvatelstvu. Dlužno ovšem podotknout, že turecké oddíly vraždily Řeky na základě etnicity po delší dobu i mimo bezprostřední válečný střet. Nepřítelství měla pomoci vyřešit smlouva o „výměně“ populace mezi oběma státy z roku 1923, která zahrnula nejméně 1,6 milionu lidí. Umělé přesídlování celých rodin (typicky uprchlíků vyhnaných předcházející válkou) výrazně ovlivnilo demografickou strukturu oblasti. Tři čtvrtiny přesídlenců tvořili Řekové a řecký stát takové počty nově příchozích zvládal jen s těžší. Uprchlíci čelili chudobě i výpadům ze strany demagogů, pozn. překl.

mejskou kulturu postupně zesilovaly, zatímco se islám rozšiřoval po celém Středním východě. To v důsledku přispělo k úpadku celé této civilizace. Islámská kultura nikdy nedovedla zaplnit rozpínající se prázdnotu.

V devatenáctém století moderní kapitalismus dorazil na Střední východ a našel kulturní poušť vytvořenou dlouhodobou erozí. Kulturní rozmanitost totiž posiluje obranné mechanismy společnosti, zatímco monokultury jsou méně odolné. Proto nebylo podmanění Středního východu složité. Projekt homogenního národa, propagovaný národními státy, vedl k jejich kulturnímu úpadku.

9. Kavkazské etnické skupiny se také potýkají s významnými společenskými problémy. I tak znovu a znovu migrovaly na Střední východ a podněcovaly místní kultury, čímž bezesporu přispěly k jeho kulturnímu bohatství. Příklad modernity však způsobil, že tyto menšinové kultury téměř zmizely. V konfедераční struktuře by opět našly své právoplatné místo.

Na závěr znovu prohlašuji, že základní problémy Středního východu jsou hluboce zakořeněny v třídní civilizaci. S globální krizí kapitalismu se ještě vyostřily. Moderní kapitalismus a jeho požadavek nadvlády nemůže nabídnout žádná řešení a už vůbec ne dlouhodobou perspektivu pro region Středního východu. Budoucností je demokratický konfederalismus.

BIOGRAFICKÉ OKÉNKO
ÖCALAN A KURDSKÁ STRANA PRACUJÍCÍCH

OD NÁRODNĚ OSVOBOZENECKÉHO BOJE K RADIKÁLNÍ DEMOKRACII

Abdullah Öcalan, známý také pod přezdívkou Apo¹⁸, se narodil 4. dubna 1949 do chudé venkovské rodiny v provincii Urfa v turecké části Kurdistanu. Turečtí Kurdové, kteří dnes tvoří až pětinu z 80 milionů obyvatel země, za sebou v té době měli několik desítek let útla-ku a státních snah o asimilaci. Zpětně se hovoří o epistemicidě, snaze o represivním vymýcení kultury a národního vědomí: jazyk byl překřtěn na „lámanou perštinu“, názvy kurdských vesnic se změnilly na turecké a Kurdistan na jihovýchod Turecka. Už v roce 1923 první turecký prezident Atatürk vydal 65 dekretů zakazujících užívání kurdštiny, kurdské slavnosti i kurdské organizace. Öcalanova cesta k myšlence národně-politického osvobození tedy začínala v kontextu turecké státní agrese i do-slova staleté tenze mezi postosmanskou státností a netureckými etniky žijícími v rámci uměle stanovených hranic.¹⁹

Budoucí revolucionář po maturitě získal práci státního úředníka na pozemkovém úřadě v Amedu/Diyarbakiru, po roce se nechal přeložit do Istanbulu, kde se poprvé setkal s vlivem nově vznikající levice. Byla to doba po přijetí zákona o odborech roku 1963, kdy došlo k právnímu ukotvení možnosti tureckých pracujících kolektivně vyjednávat i stávkovat. Probíhala tedy vlna stávek iniciovaná Konfederací revolučních odborů pracujících.²⁰

Jelikož socialistická uskupení fungovala mimo tradiční odbory kontrolované tureckou vládou, poskytovala mnoha Kurdům možnost vůbec poprvé diskutovat své zájmy na neutrální půdě.²¹ Navázané mládežnické organizace současně čerpaly ideologickou inspiraci se zpráv o revoluč-ních bojích na Kubě, v Číně a Vietnamu. Podobně jako po celém světě, i v Turecku mladí socialisté hledali množství taktik k odporu proti armá-dě a byrokracií. Jednak organizovali nenásilné okupace a protesty proti americké vojenské přítomnosti v Turecku, jednak po vzoru Che Gueva-rovy guerillové strategie začala vznikat uskupení, ve kterých se politické a stranické zájmy doplňovaly ozbrojeným bojem.²²

Propojení mezi zájmy mládežnických organizací a pevnějšími struk-turami umožnil vznik Revolučního kulturního sdružení Východu (De-

18 Apo je jednak zkratka pro Abdullah, jednak kurdsky strýc.

19 Zájemcům o širší historický kontext doporučujeme obsáhlou časovou osu publikovanou na webu VORR: <https://rojawa.info/casova-osa/>

20 Cansiz, S. (2018): *Sara: My whole life was a struggle. The memoirs of a Kurdish revolutionary*. Londýn: Pluto Press. Str. 13–14.

21 Cansiz, S. (2018): *Sara: My whole life was a struggle. The memoirs of a Kurdish revolutionary*. Londýn: Pluto Press. Str. 19.

22 V prosinci 1970 založil Mahir Çayan (původně člen DEV-GENÇ) po vzoru Che Guevary Lidově osvobozenickou stranu Turecka (THKP/C, Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi). THKP fun-govala jako politická strana, zatímco THKC fungovalo jako její ozbrojené křídlo.

vrimci Doğu Kültür Ocakları, DDKO), první organizace v Turecku hájící otevřeně zájmy Kurdů, k níž se přidal i Öcalan. DDKO se inspirovalo zejména vietnamským bojem proti americkému vlivu a chtělo Kurdy osvobodit nejen od kulturního, ale i ekonomického útlatku.²³

Sociální a politické boje se ale neobešly bez odezvy krajní pravice. V odpovědi na levicové a prokurdské úsilí založil Alparslan Türkeş ultranacionalistickou Stranu národní akce (MHP) s nechvalně proslulou mládežnickou frakcí Šedých vlků (Bozkurtlar). Běžně probíhaly střety na univerzitních kampusech i v ulicích. Studenti přešli od nenásilných akcí k ničení majetku USA a Šedí vlci začali útočit na levicové intelektuály kritizující vládu.²⁴

Öcalan se v této dynamické době, roku 1970, zapsal v Istanbulu ke studiu práv. Po armádním puči proti vládě premiéra Süleymana Demirela v březnu 1971 byl ale v zemi vyhlášen výjimečný stav – kurdské a levicové organizace musely být rozpuštěny, armáda zrušila nedávno nabytou možnost stávkovat a pozastavila shromažďovací právo. Öcalan přehodnotil plány a podal přihlášku ke studiu politiky v Ankaře.

V dubnu 1971 se ocitl v ankarské vojenské věznici za účast na nelegálním protestu²⁵. Tam sdílel celu se sedmdesáti mladými muži, většinou studenty, z nichž mnozí byli napojeni na Tureckou federaci revoluční mládeže (*Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu*, DEV-GENÇ). Kromě toho, že zde měl možnost přečíst hodně politické literatury, mohl se spoluvězni dlouhé hodiny diskutovat o politice a také poprvé sledovat vnitřní fungování levicových skupin. Když byl v říjnu 1972 propuštěn na svobodu, byl – podle svých pozdějších vzpomínek – jiným člověkem. Je-li po represáliích proti socialistickým silám již nešlo vést ani umírněné veřejné diskuze²⁶ a turecké bezpečnostní síly v přechozích bojích spolupracovaly s fašistickými Šedými vlky²⁷, Öcalan a jeho přátelé se shodli na tom, že zůstává pouze strategie přímé konfrontace, ale neobejde se bez dokladné průpravy.²⁸

23 Cansiz, S. (2018): *Sara: My whole life was a struggle. The memoirs of a Kurdish revolutionary*. Londýn: Pluto Press. Str. 19.

24 Cansiz, S. (2018): *Sara: My whole life was a struggle. The memoirs of a Kurdish revolutionary*. Londýn: Pluto Press. Str. 17.

25 Šlo o protest proti státnímu postupu ve věci incidentu v Kizildere, kde několik členů radikálně levicové Lidové osvobozené strany Turecka (THKP) vzalo jako rukojmí tři britské občany, aby zabránili popravě tří svých soudruhů. Armáda únosce i jejich rukojmí zmasakrovala a plánovaná poprava se uskutečnila. Více k tomu viz např. Özcan, A. K. (2005): *Turkey's Kurds: A Theoretical Analysis of the PKK and Abdullah Öcalan*. Londýn a New York: Routledge, str. 77–78.

26 Cansiz, S. (2018): *Sara: My whole life was a struggle. The memoirs of a Kurdish revolutionary*. Londýn: Pluto Press. Str. 17.

27 Cansiz, S. (2018): *Sara: My whole life was a struggle. The memoirs of a Kurdish revolutionary*. Londýn: Pluto Press. Str. 18.

28 Cansiz, S. (2018): *Sara: My whole life was a struggle. The memoirs of a Kurdish revolutionary*. Londýn: Pluto Press. Str. 21.

GUERILOVÝ BOJ A VŠEOBECNÁ BRUTALITA

Od dubna 1973 začal Öcalan na Ankarské univerzitě dávat dohromady zárodek budoucí politické organizace.²⁹ Ta neměla kořeny v kurdské národní politice, ale turecké revoluční levici, která považovala tamější společnost své doby za stále polofeudální. Turecký stát chápala jako ne úplně nezávislý, nýbrž ovládaný Spojenými státy.³⁰ Podle této části levice bylo nejprve třeba provést národně demokratickou revoluci, v níž by se spojili dělníci, rolníci a progresivní část buržoazie. Až potom by mohla následovat revoluce socialistická. V roce 1975 se zhruba patnáctičlenná skupina kolem Öcalana rozhodla proměnit se z volné sítě v jasně ohraničenou organizaci. Začali si říkat Revolucionáři Kurdistanu (Kurdistan Devrimcileri).³¹ Skupina zároveň dospěla k názoru, že Ankara není nejvhodnějším prostředím pro politický a sociální boj. Začátkem roku 1976 se tedy rozhodla pro přesun do tureckého Kurdistanu. Jelikož bylo prosazování kurdských zájmů zakázáno, skupina se rozhodla rekrutovat lidi přímo v jejich domovech i na pravidelných schůzích a zakládat regionální skupiny.³²

Poté, co byl v květnu 1977 zabit jeden z revolucionářů, ostatní učinili dvě rozhodnutí: vytvořit politickou stranu a zajistit pro ni bezpečnost prostřednictvím vlastní ozbrojené složky. Až do té doby skupina obhájila ozbrojený boj ideologicky, sama jej však nevedla.

Koncem listopadu 1978 byla na dvoudenním tajném ustavujícím sjezdu ve Fis, vesnici poblíž Amedu/Diyarbakiru, oficiálně založena Kurdská strana pracujících (*Partiya Karkerên Kurdistan*, PKK)³³. Měla klasickou strukturu marxisticko-leninských stran s generálním tajemníkem v čele (na ustavujícím sjezdu jím byl zvolen Öcalan), sedmičlenným ústředním výborem coby nejvyšším výkonným orgánem a stranickým sjezdem coby nejvyšším orgánem rozhodovacím. Strana si v ustavujícím manifestu vytkla za cíl vytvoření „nezávislého, jednotného a demokratického Kurdistanu“.³⁴ V oblasti ideologie se PKK tehdy příliš nelišila od jiných hnutí za národní osvobození. Vycházela z marxismu-leninismu, definovala se jako „revoluční strana dělníků a rolníků Kurdistanu“. Ve svém programu určovala jako hlavní překážku kolonialismus (respektive

29 Původní šestičlenné jádro organizace bylo tvořeno třemi Kurdy a třemi Turky.

30 Jongerden, J. – A. H. Akkaya (2010): *Born from the Left: The making of the PKK*. In: M. Casier – J. Jongerden, eds.: *Nationalisms and Politics in Turkey: Political Islam, Kemalism and the Kurdish issue*. Londýn a New York: Routledge. Str. 123–142.

31 Byli ovšem známi také jako Apocu, Apovi příznivci, podle Öcalanovy přezdívky.

32 Cansiz, S. (2018): *Sara: My whole life was a struggle. The memoirs of a Kurdish revolutionary*. Londýn: Pluto Press. Str. 21.

33 Tehdy ještě ne pod tímto názvem. Ten přijala až z rozhodnutí svého ústředního výboru v dubnu 1979.

34 Öcalanem sepsaný manifest „Cesta kurdské revoluce“ (*Kürdistan Devrimin Yolu*) byl uveřejněn v prvním čísle ilegálního časopisu *Serxwebun* (Nezávislost), tiskovém orgánu PKK. Více k obsahu ustavujícímu manifestu viz Özcan, A. K., cit. dílo, str. 85–87.

koloniální postavení Kurdistanu vůči Turecku a dalším státům) a feudální strukturu kurdské společnosti. Cílem PKK bylo sice vytvoření samostatného jednotného Kurdistanu, její osvobozenecský boj ale nerámoval etnický či nacionalistický diskurz.³⁵ PKK vyzývala tureckou revoluční levici ke spojení sil a společnému „boji pracujícího lidu proti fašismu“. Zdůrazňovala, že jde o společný zájem kurdského a tureckého lidu.³⁶

Strana o svém vzniku chtěla dát vědět rozhodnou akcí: zabitím Mehmeta Celala Bucaka, vysoce postaveného člena a poslance v té době vládní konzervativní Strany spravedlnosti (*Adalet Partis*, AP), hlavy mocného kurdského kmene a vlastníka mnoha tisíc hektarů půdy včetně více než 20 vesnic a města Siverek. Bucak měl pověst krutého člověka, aktivně bojujícího proti jakýmkoli progresivním či levicovým silám. Pro PKK zosobňoval represivní stát potlačující násilím kurdské emancipační snahy i vykořisťovatelskou postfeudální vrstvu. Pro stranu představoval cíl i proto, že založil Společnost pro boj proti komunismu a chvástal se, že nepřipustí, aby v „jeho“ Sivereku kdy získala podporu levice. Akce se nepodařila: Bucak byl při útoku koncem července 1979 zraněn, o život přišel jeho syn.

Poté, co byl v létě 1979 policií zatčen jeden z vysoce postavených členů strany, odešel třicetiletý Öcalan 4. července z Turecka do Sýrie, kde navázal kontakty se členy palestinského hnutí. V Turecku mezitím došlo k dalšímu vojenskému převratu.³⁷ Dne 12. září 1980 oznámila Národní bezpečnostní rada, že převzala moc ve státě. Vyhlásila stanné právo, rozpustila parlament a vládu, pozastavila platnost ústavy a zakázala všechny politické strany a odbory. Odvolávala se na kemalistickou tradici státního sekularismu a národní jednoty v opozici ke komunismu, fašismu, separatismu a náboženskému sektářství. Stovky tisíc lidí byly zatčeny a odsouzeny, tisíce mučeny, stovky popraveny a další umírali za záhadných okolností. Represe dopadla i na členy a členky PKK, kteří neodešli ze země.

PKK se mezitím v exilu začala připravovat na guerillovou válku. Öcalan vyjednal s Demokratickou frontou pro osvobození Palestiny (DFLP)³⁸ výcvik militantů PKK v Libanonu.³⁹ Cvičili se v táborech hned několika

35 Jongerden, J. – A. H. Akkaya, cit. dílo, str. 132 – 135.

36 Po roce 1980 strana učinila několik pokusů o vytvoření jednotné fronty s tureckými revolučními subjekty. Spolupráce nicméně většinou zůstala na symbolické úrovni. Pouze v jednom případě došlo k vytvoření společných guerillových jednotek. PKK také cvičila militanty některých tureckých revolučních skupin. Později došlo také na volební spolupráci legálních politických stran, jež bývají spojovány s PKK (HADEP v roce 1995, DEHAP v roce 2002 a DTP v roce 2007), s jinými tureckými stranami. Jongerden, J. – A. H. Akkaya, cit. dílo, tamtéž.

37 Šlo o již třetí vojenský převrat v moderních dějinách Turecka. K prvnímu puči došlo v roce 1960, ke druhému v roce 1971. Převrat v roce 1980 předcházelo období rozsáhlého politického násilí. V průměru bylo z politických důvodů zabijeno deset lidí denně

38 Marxisticko-leninská, sekulární organizace, součást střešní Organizace pro osvobození Palestiny.

39 K výcvikovým táborům PKK v Libanonu a k jejich vztahu k palestinskému hnutí viz Akkaya, A. H. (2015): *The „Palestinian Dream“ in the Kurdish context. Kurdish Studies* 3, 1: 47–63.

palestinských organizací, a to spolu s revolucionáři z dalších zemí (Jemenu, Íránu a Konga). Později přidělila DFLP Kurdské straně pracujících pro její guerillu HRK (*Hêzên Rizgariye Kurdistan*, Síly osvobození Kurdistanu)⁴⁰ vlastní výcvikový tábor Helwe v údolí Bikáa ve východním Libanonu, které od roku 1976 kontrolovala asadovská, prosovětská Sýrie.⁴¹ Do konce roku 1982 absolvovalo v Libanonu výcvik už zhruba 300 bojovníků HRK. Poté, co v červnu 1982 zahájila izraelská armáda invazi do Libanonu, se přesunulo vedení PKK do syrského hlavního města Damašku a bojovníci HRK byli vysláni do hor v jižním Kurdistanu (severním Iráku), odkud postupně v malých skupinách přecházeli hranice s tureckým Kurdistanem.

Dne 15. srpna 1984 provedly guerillové jednotky PKK první dva útoky proti tureckému státu – vojenským základnám ve městech Eruh (v provincii Siirt) a Şemdinli (v provincii Hakkari). Bezprostředně po útocích PKK ve městech rozšířila letáky a vyvěsila transparenty. Vedle vojenských a policejních objektů či příslušníků bezpečnostních složek později útočila rovněž na paramilitární vesnické gardy (turecky *Korucular*) zakládané z popudu státu na obranu proti povstalcům. PKK její příslušníky rekrutované často z řad Kurdů považovala za zrádce a v nejednom případě zmasakrovala celé jejich rodiny. Vesničané přitom do gard ne vždy vstupovali dobrovolně. Do repertoáru militantů v té době patřily také únosy a atentáty na státní a armádní představitele, stejně jako kurdské kmenové vůdce považované za loutky Turecka. Koncem 80. let PKK útočila i na turecké diplomaty a podniky v západní Evropě.

Počátkem 90. let strana již disponovala zhruba deseti tisíci guerillovými bojovníky a více či méně ovládala rozsáhlá vesnická území v jihovýchodním Turecku. Ačkoliv její kontrola nad těmito oblastmi nebyla nepřetržitá, PKK dosáhla toho, že do nich turecké síly po dlouhou dobu příliš nevstupovaly. Regiony nebyly příliš vzdáleny od toho, aby je PKK prohlásila za svá území. Její propaganda byla všudypřítomná a straně se postupně podařilo získat mezi chudým obyvatelstvem masovou podporu.

V reakci na útoky ze strany PKK turecký stát vyhlásil na jihovýchodě země už v červenci 1987 výjimečný stav (známý pod zkratkou OHAL, *olağanüstü hal*). OHAL soustředil správu celého jihovýchodního Turecka v rukou guvernéra, který získal mimořádné pravomoci. Šlo zejména o možnost nuceného vystěhování celých vesnic.⁴²

40 HRK byla v roce 1986 rozpuštěna a nahrazena *Artêşa Rizgariya Gelê Kurdistan* (ARGK, Lidové osvobozeneckou armádou Kurdistanu), která byla nakonec, v roce 2000 přejmenována na *Hêzên Parastina Gel* (HPG, Lidové obranné síly).

41 Tábor Helwe PKK provozovala až do září 1992. V druhé polovině 80. let ho PKK pojmenovala Mahsum Korkmaz Academy po prvním veliteli HRK, který mj. velel útokům, jimiž 15. srpna 1984 PKK započala svůj guerillový boj. Korkmaz byl zabit tureckou armádou v roce 1986.

42 Vedle toho měl guvernér např. pravomoc nechat zakazovat i konfiskovat publikace, pokutovat jejich vydávání a uzavírat tiskárny. OHAL také zakazoval vstup do oblasti novinářům a dával guvernérovi právní imunitu (činil ho trestně nestíhatelným v souvislosti s rozhodnutími vykonávanými při výkonu funkce).

Celkem v době výjimečného stavu bylo z rozhodnutí tureckého státu zničeno více než 3000 vesnic⁴³ a násilně vysídleny až tři miliony obyvatel. Turecký stát se tak snažil připravit guerillu PKK o logistickou podporu ze strany vesnického obyvatelstva.⁴⁴ Násilný režim během OHAL narušil místní život ve všech jeho oblastech. Kampaň proti PKK se vyznačovala brutalitou a všudypřítomným porušováním lidských práv, včetně nahodilého zatýkání a věznění, mučení a poprav těch, kdo byli považováni za členy či sympatizanty PKK – to vše bez řádného soudu. Mezi lety 1993 a 1995 byl navýšen počet příslušníků tureckých bezpečnostních sil v oblasti ze 185 tisíc na 360 tisíc (včetně 70 tisíc členů vesnických gard). Odhaduje se, že v řadách guerillové armády PKK v té době bojovalo 15 až 20 tisíc mužů a žen.

Mezitím se v roce 1983 zakázalo používat kurdštinu na veřejnosti i v soukromí, ilegální byla i kurdská jména. Ani když v roce 1991 došlo ke zrušení zákazu, nebylo nadále možné mluvit kurdsky ve školství, politice, televizi a rozhlasu. Vydávání tištěných médií v kurdštině sice zakázáno nebylo, noviny a časopisy ale byly často konfiskovány a jejich vydavatelé stíháni na základě obvinění z podpory separatismu.⁴⁵

V březnu 1993 PKK vyhlásila první jednostranné příměří. Současně deklarovala, že nepožaduje odtržení kurdských oblastí od Turecka. Už tehdy PKK chtěla namísto samostatnosti hlavně zajištění politických a lidských práv uvnitř tureckých hranic. Öcalan navíc postupně opustil klasický marxismus-leninismus a podrobil kritice reálně socialistické režimy, byť byl jeho cílem zůstal socialismus. Už ve svých projevech v 80. letech (zejména při příležitosti oslav 1. máje) kritizoval rozvoj „byrokratického státu“ v „reálném socialismu“, jenž podle něj vedl k odcizení a porobení. Na přelomu 80. a 90. let pak Öcalan navrhoval „nový socialismus“ budovaný zdola.⁴⁶

Turecko na vyhlášení klidu zbraní nereagovalo a koncem května 1993 PKK příměří ukončila zabitím 33 neozbrojených tureckých vojáků.

43 V několika případech se turecká armáda zaměřila i na města. V roce 1992 například téměř kompletně zničila město Şirnak. Město bylo tak poničené a obyvatelé natolik vystrašení, že v něm z původních 35 tisíc obyvatel zůstaly jen dva nebo tři tisíce.

44 Většina vesnic byla vysídlena a vypálena v letech 1992 až 1995. Nejvíce – 1531 vesnic – bylo zničeno v roce 1994. Podrobně k nezákonnému a násilnému vysídlování obyvatel venkova na jihovýchodě Turecka viz Jorgenden, J. (2007): *The Settlement Issue in Turkey and the Kurds: An Analysis of Spatial Policies, Modernity and War*. Leiden a Boston: Brill. Ke znemožňování jejich návratu viz zprávu Human Rights Watch (2005): „Still critical”: Prospects in 2005 for Internally Displaced Kurds in Turkey. Humans Rights Watch, roč. 17, č. 2. Dostupné na adrese: <https://www.hrw.org/reports/2005/turkey0305/turkey0305.pdf>

45 Human Rights Watch (2002): Questions and Answers: Freedom of Expression and Language Rights in Turkey. Dostupné na adrese: <https://www.hrw.org/legacy/press/2002/08/turkeyqa041902.htm>

46 Vedle změny ideologie prodělala strana změny i na organizační a symbolické rovině. Od roku 1995 už v čele strany nestojí generální tajemník ale prezident (je jím dodnes Öcalan), nejvyšším orgánem od roku 1999 není ústřední výbor ale stranické shromáždění. V roce 1995 byly ze stranické vlajky odstraněny srp a kladivo.

JAK ÖCALANOVÝ ZATČENÍ VYVOLALO ZMĚNU PARADIGMATU

Kvůli tomu, že syrský baasistický režim poskytoval útočiště PKK, panovalo mezi ním a Tureckem (podporovaným Spojenými státy) dlouho napětí. Sýrie po rozpadu sovětského bloku přišla o nepřímou podporu Moskvy a stala se tak zranitelnější. Poté, co Turecko v září 1998 soustředilo na hranicích se Sýrií vojenské jednotky a pohrozilo válkou, přinutila syrská administrativa po téměř 20 letech k odchodu ze země i samotného Öcalana. Zemi opustil 9. října. Nedařilo se mu ale najít stát, který by mu poskytl útočiště - politický azyl. Čtyři měsíce strávil přelety mezi hlavními městy různých evropských zemí, všude se k němu obraceli zády.⁴⁷ Nakonec ho počátkem února 1999 řecké letadlo dopravilo do keňského hlavního města Nairobi, kde nějakou dobu pobýval na řecké ambasádě. Při odjezdu na letiště byl ale zadržen agenty turecké tajné služby MIT a 16. února unesen do Turecka.⁴⁸ Vlna masivních demonstrací, zuřivých nepokojů a okupací řeckých ambasád,⁴⁹ jež zorganizovali sympatizanti a členové PKK po celém světě bezprostředně poté, ukázala, jak silnou má PKK podporu a nakolik se z kurdského hnutí stal mezinárodní fenomén. Öcalan byl mezitím umístěn do přísně strážené věznice na ostrově Imrali v Marmarském moři, kde měl čekat na soudní proces. V něm byl obžalován z vlastizrady a separatismu, v jehož důsledku zemřelo během patnácti let války více než 30 tisíc lidí, z větší části paradoxně Kurdů.⁵⁰

Po devíti jednacích dnech od začátku demonstrativního procesu byl 29. června Öcalan odsouzen k trestu smrti. Vynesení rozsudku nad tehdy padesátiletým vůdcem PKK přenášela v přímém přenosu turecká státní televize. Zatímco velká část turecké veřejnosti jásala, Kurdové v Turecku i Evropě protestovali. Öcalan se proti rozsudku odvolal k Evropskému soudu pro lidská práva (ESLP) ve Štrasburku. Tam velký senát v květnu 2005 rozhodl, že turecký soudní proces nebyl spravedlivý a porušoval Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv. Podle rozhodnutí ESLP měl

47 Öcalan nejprve 9. října odletěl do Řecka, kde se PKK těšila poměrně velkým sympatiím. Tamní úřady ale okamžitě zamítly jeho žádost o politický azyl a daly mu tři hodiny na to, aby opustil zemi. Odletěl tedy do Moskvy. Ruský parlament sice souhlasil s tím, aby mu byl udělen status politického uprchlíka, ruská vláda se ale chtěla vyhnout konfrontaci s Tureckem, takže Öcalan musel zemi brzy opustit. 12. listopadu odletěl do Říma, kde ještě na letišti vyjevil svoji skutečnou identitu (cestoval totiž na falešné doklady) a požádal o politický azyl. Následně byl zatčen. Turecko usilovalo o jeho vydání. Italské úřady ho ale nemohly vydat, neboť by mu v zemi hrozil trest smrti. Politický azyl Itálie nicméně také neudělila. Po propuštění v polovině ledna Öcalan odletěl opět do Moskvy a odtud znovu do Athén. Tam mu přislíbili vyjednání politického azylu v Nizozemí. Dopravili ho do Minsku, odkud se ale vrátil zpět. Druhého února ho Řecko dopravilo do keňského hlavního města.

48 Na operaci se vedle MIT podílela také americká CIA a podle některých zdrojů také izraelský Mossad.

49 Řecko bylo mnohými považováno za zodpovědné za dopadení a únos Öcalana do Turecka.

50 Podle policejních údajů mělo být mezi oběťmi konfliktu mezi lety 1984 a 1999 5.121 příslušníků tureckých bezpečnostních složek, necelých 17.248 členů a členek PKK a 4.049 civilistů. Podobné statistiky dlouhodobě zaměňují civilisty za příslušníky PKK.

proto být Öcalanův případ v Turecku znovu otevřen.⁵¹ To se nestalo. Poté, co Turecko v srpnu 2002 zrušilo ve snaze splnit podmínky pro vstup do Evropské unie trest smrti, byl ovšem Öcalanův trest překvalifikován na doživotní odnětí svobody.

Öcalan je od té doby vězněn na ostrově Imrali, kde ho stráží až patnáct set vojáků.⁵² Celou dobu tráví ve 24 hodin denně osvětlené miniaturní cele, kde je pod dohledem kamer. Pouze dvakrát denně je mu na půl hodiny povolena chůze na dvoře o výměře čtyřiceti metrů čtverečních. Jeho kontakt s vnějším světem je omezen na naprosté minimum a v letech 1999 až 2009 byl jediným vězněm. Nemá přístup k telefonu, nemá k dispozici televizi, může poslouchat jen státní rozhlas TRT. Příchozí pošta je cenzurována a nemůže na ni odepisovat. Blízcí rodinní příslušníci ho mohli původně navštěvovat jednou měsíčně na jednu hodinu. Své právníky mohl vidět jednu hodinu týdně. To platilo pouze do července 2011. Od té doby až do května 2019 mu vůbec nebylo dovoleno se s právníky vidět.⁵³ Kontakt byl umožněn až pod tlakem neomezené hladovky, kterou zahájila 8. listopadu 2018 s požadavkem ukončení Öcalanovy izolace v té době vězněná poslankyně prokurderské Lidové demokratické strany (HDP) Leyla Güven.⁵⁴ Zmínit je třeba také perzekuce Öcalanových právních zástupců. V listopadu 2011 bylo zatčeno celkem 45 právníků.

Po roce 2000 se ideologický rámec Kurdské strany pracujících transformoval prostřednictvím série textů, které Öcalan napsal a předložil jako texty obhajoby u různých soudů.⁵⁵ Šlo jak o soudy turecké, tak evropské (Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku a soud v Aténách, který se zabýval Öcalanovým vyhoštěním). Texty měly sloužit dvěma účelům: šlo o obhajobu v procesu a současně i diskusi „kurdského problému“ a jeho možných řešení. Pro Öcalana bylo vystupování před soudy vlastně jediným způsobem, jak dostat své myšlenky za zdi věznice. Od počátku tedy spisy chápal jako určené k publikaci, oslovoval v nich nejen členy a členky PKK, ale také všechny Kurdy i veřejné mínění v Turecku a na Západě.

Období od Öcalanova soudního procesu do roku 2004 lze označit za dobu krize PKK. Öcalan během čekání na soud sepsal dlouhý text obhajoby, který je někdy označován jako druhý manifest PKK. Jeho obrana

51 Viz např. Sturcke, J. (2005): European court rules Ocalan trial unfair. Guardian 12. 4. Dostupné na adrese: <https://www.theguardian.com/world/2005/may/12/turkey.kurds> Kompletní text rozsudku Evropského soudu pro lidská práva je dostupný v českém překladu na adrese: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/7AE660F28D351741C125845E00309352/\\$file/C3%96calan%20proti%20Turecku_rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/7AE660F28D351741C125845E00309352/$file/C3%96calan%20proti%20Turecku_rozsudek.pdf?open&)

52 Všichni, kdo byli do té doby na Imrali vězněni, byli přesunuti do jiných věznic. Až v roce 2009 byli do věznice umístěni další tři vězni (taktéž členové PKK).

53 Podobně se nemohl Öcalan vidět se svými rodinnými příslušníky od října 2014 do ledna 2019, kdy se mohl poprvé po dlouhé době setkat se svým bratrem.

54 Ke Güven se se postupně přidalo několik tisíc politických vězňů.

55 Akkaya, A. H. – J. Jongerden (2010), The PKK in the 2000s: Continuity through breaks? In: M. Casier – J. Jongerden, eds.: *Nationalisms and Politics in Turkey: Political Islam, Kemalism and the Kurdish issue*. Londýn a New York: Routledge.

zde nebyla založena na právních, ale čistě politických, potažmo ideologických argumentech. Více než šedesátistránkovým textem „Deklarace demokratického řešení kurdské otázky“⁵⁶ šokoval i mnohé ze svých příznivců. Odmítl totiž požadavek nezávislého kurdského státu, místo toho hovořil o skutečně demokratické Turecké republice a demokratickém řešení „kurdské otázky“ v rámci existujících státních hranic. Mohlo se zdát, že přistoupil na minimalistické reformní řešení a omezil se na „uznání práv kurdského národa k neomezenému používání svého jazyka a svobodnému kulturnímu vyjádření“. V srpnu 1999 navíc vyhlásil jednostranné příměří a vyzval PKK ke stažení z Turecka do pohorí Kandíl v severním Iráku.⁵⁷ Část kurdských a levicových kruhů ho obvinila ze zaprodání se, kapitulace před Tureckem a naprostého rozchodu s minulostí kurdského hnutí a jeho dosavadními cíli. Zkrátka ze snahy zachránit si krk.

V následujících obhajobách (tedy textech, které byly v jeho nepřítomnosti přečteny u soudů v Aténách a Evropského soudu pro lidská práva) rozvinul Öcalan myšlenku „radikální demokracie“. Šlo o tři projekty: demokratické republiky, demokratického konfederalismu a demokratické autonomie. V prvním případě se jedná o návrh demokratické reformy Turecké republiky založené na oddělení občanství od (tureckého) nacionalismu. Ve druhém případě představil projekt „demokratické samosprávy“. A ve třetím případě koncept ukotvující právo lidí určovat své ekonomické, kulturní a sociální záležitosti.

Zatímco první projekt byl založený na reformě státu, zbylé dva pracovaly s myšlenkou politiky mimo stát. Öcalan nepředkládal anarchickou tezi zničení státní moci, ale spíše prosazoval (a prosazuje) její překonání paralelní společenskou strukturou komunitní autonomie. Jeho demokratický konfederalismus stát a priori nenapadá, osobuje si však právo na obranu rovnostářských struktur budovaných zdola – a to třeba i se zbraní v ruce.⁵⁸

56 Öcalan, A. (1999): *Declaration on the Democratic Solution of the Kurdish Question*. Dostupné na adrese: <https://theanarchistlibrary.org/library/abdullah-ocalan-declaration-on-the-democratic-solution-of-the-kurdish-question>. K textu obhajoby viz také Özcan, A. K., cit. dílo, str. 108–116.

57 Öcalan vedl PKK i ze své vězeňské cely. Komunikačním kanálem pro něj byly schůzky s právníky a rodinnými příslušníky. Jejich prostřednictvím se dostávaly ven ručně psané texty jeho obhajoby, které PKK poskytovaly ideologická i praktická vodítka pro rozhodování. Dalším zdrojem k orientaci strany se stávaly poznámky, jež si obhájci pořizovali během setkání s Öcalanem. Po roce 2005 byly obhájcem všechny poznámky zabavovány a už je nedostali zpět. Rekonstruovali je tedy po opuštění věznice z paměti. Poznámky byly následně zveřejňovány prostřednictvím kurdských masmédií. Akkaya, A. H. – J. Jongerden (2010), cit. dílo, str. 146.

58 Öcalan, A. (1999): *Declaration on the Democratic Solution of the Kurdish Question*. Dostupné na adrese: <https://theanarchistlibrary.org/library/abdullah-ocalan-declaration-on-the-democratic-solution-of-the-kurdish-question>.¹

Zatímco seděl Öcalan ve vězení, došlo k odštěpení části PKK (toho času pod názvem Kongra-Gel)⁵⁹. Dva členové bývalého vedení (jedním z nich byl Öcalanův mladší bratr Osman) a spolu s nimi na 1500 militantů odešli a v srpnu 2004 založili Vlasteneckou demokratickou stranu (PWD, *Partiya Welatparez Demokratik*), (Vla). Nesouhlasili totiž s Öcalanem navrženým ústupem od požadavku na vytvoření samostatného kurdského státu. PWD nedlouho po svém založení zanikla.

V roce 2005 byly PKK a napojené organizace restrukturovány na základě projektu známého pod zkratkou KCK (*Koma Civakên Kurdistan*, Sdružení komunit Kurdistanu), jenž je společenskou organizací prezentovanou jako alternativa vůči národnímu státu. KCK má za cíl organizovat se zdola prostřednictvím lidových shromáždění. KCK je současně zastřešující organizací, kam kromě PKK spadají „sesterské“ strany PYD⁶⁰ v Sýrii, PJAK⁶¹ v Íránu a PÇDK⁶² v Íráku.

Od července 2005 do května 2006 organizovala Konfederace kurdských sdružení v Evropě ve všech částech Kurdistanu podpisovou kampaň na podporu Öcalana (přesněji řečeno – ti, kdo podepsali, prohlašovali, že považují lídra PKK za svého politického zástupce). Petici podepsalo 3,5 milionu Kurdů, přes dva miliony z toho v Turecku. A to přesto, že na tureckém území i jinde provázely sběr podpisů represe a konfiskace archů.⁶³

MÍROVÝ PROCES

V roce 2002 v Turecku převzala vládu Strana spravedlnosti a rozvoje (*Adalet ve Kalkınma Partisi*, AKP) pod vedením Recepa Tayyipa Erdoğan. ⁶⁴ Ta po roce 2009 (25 let od vypuknutí povstání PKK) začala s reformním procesem zvaným „Kurdská iniciativa“. Byl zřízen státní televizní kanál vysílající v kurdštině a na několika univerzitách byly ote-

59 PKK v dubnu 2002 změnila svůj název na Kongres svobody a demokracie Kurdistanu (*KADEK*), v listopadu 2003 pak na Kongra-Gel neboli Lidový kongres Kurdistanu. V roce 2005 se pak strana vrátila ke svému původnímu názvu.

60 PYD (*Partiya Yekîtiya Demokrat*, Sjedenená demokratická strana) byla založena v roce 2003. Až do roku 2010, resp. do vypuknutí občanské války v Sýrii, byli členové a členky strany objektem persekucí ze strany baasistického režimu. Od roku 2012 postupně přebírala PYD kontrolu nad kurdskými oblastmi v severní Sýrii.

61 PJAK (*Partiya Jiyana Azad a Kurdistanê*, Strana svobodného života Kurdistanu) byla založena v roce 2004. Strana vede od svého založení ozbrojený boj proti iránskému režimu a za sebeurčení Kurdů v Íránu.

62 PÇDK (*Partî Çareserî Dimukratî Kurdistan*, Strana demokratického řešení Kurdistanu) byla založena v roce 2002.

63 Zpráva o výsledcích podpisové akce a o represích, které ji provázely, je dostupná na adrese: http://www.freedom-for-ocalan.com/english/aktuell/campaign/sig_results.pdf

64 Strana byla založena jen o rok dříve.

vřeny kurdsy přednášené studijní programy.⁶⁵ Vláda AKP rovněž po téměř 10 letech ukončila výjimečný stav na jihovýchodě země. Mezitím začal turecký stát tajně vyjednávat s PKK. Od září 2008 do poloviny roku 2011 proběhlo v Oslu za účasti mezinárodních mediátorů několik jednání mezi zástupci turecké tajné služby (MIT) a vysoce postavenými členy PKK. Jednání byla založena mimo jiné na „Plánu vyjednávání“ (*Road map to negotiations*) sepsaném Öcalanem.⁶⁶ V prosinci 2012 turecký premiér oznámil, že MIT byla s kurdským lídrem dokonce v přímém kontaktu. Poté, co tyto rozhovory zkrachovaly, pokračovala do června 2015 alespoň snaha dohodnout jejich obnovení.

Poté se obě strany vrátily po téměř šesti letech k násilí. Tajné Vlastenecké hnutí revoluční mládeže (*Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi, YDG-H*) napojené na PKK vyhlásilo v prosinci 2015 v několika městech „osvobozené oblasti“ a začalo vytvářet Jednotky civilní obrany (*Yekîneyên Parastina Sivîl, YPS*). Členové hnutí kopali zákopy a stavěli barikády. Turecký stát reagoval vyhlášením 24hodinového zákazu vycházení. Města byla obklíčena policií a armádou. Armáda vstoupila do měst s tanky, ostřelovala je z těžkých zbraní a bitevních vrtulníků. Akce si vyžádala stovky obětí na životech civilistů.

V reakci na novou eskalaci byla v lednu 2016 zveřejněna petice, kterou podepsalo 1128 akademiků a akademiček z 89 univerzit z Turecka i celého světa.⁶⁷ Výzývali turecké úřady k ukončení státního násilí ve většinově kurdských oblastech země. Text žádal vládu, aby připravila podmínky pro další mírová jednání. Prezident Erdoğan obvinil signatáře z vlastizrady a teroristické propagandy. Mnozí byli vyhozeni z práce, zatčeni a odsouzeni.

ZÁPISKY Z VĚZENÍ: ÖCALAN JAKO GRAMSCI 21. STOLETÍ?⁶⁸

Öcalan v letech 1999 až 2010 napsal celkem 13 knih. Své práce psal v mimořádně těžkých podmínkách, téměř totálně izolovaný od světa. Někdy mu bylo upíráno pero a papír, jindy nedovolili mít u sebe současně víc než jednu knihu. Své rukopisy už nikdy – tedy poté, co je předal svým

65 Počátkem roku 2013 schválil turecký parlament, že Kurdové mohou hovořit kurdsy při soudních jednáních.

66 „Road map to Negotiations“ vyšel v roce 2012 v anglickém překladu jako třetí část Öcalanových Zápisů z vězení (Prison writings) u Mesopotamia Publishers. Öcalan v něm definoval kroky, jež jsou nezbytné k zahájení vážného mírového procesu. Současně načrtl svůj návrh řešení „kurdské otázky“, jež se podle něj nachází mimo rámec státu a územní autonomie. Řešení podle něj musí být založeno na konceptu demokratického národa. Shrnutí je dostupné na adrese: http://data.freeocalan.org/materials/english/forms/EN-ocalan-the-road-map-summary_2011.pdf

67 Text petice We will not be a party to this crime! je dostupný na adrese: <https://www.barisicinakademisyenler.net/node/63>

68 Öcalana za Gramsciho 21. století nepřímo označil kanadský politolog Tamir Bar-On. Bar-On, T. (2017): From Marxism and nationalism to radical democracy: Abdullah Öcalan's synthesis for the 21st century. In: Network AQ: Challenging Capitalist Modernity II: Dissecting Capitalist Modernity – Building Democratic Confederation (2015). Mezopotamien Verlag. Dostupné na adrese: <https://kurdishquestion.com/oldarticle.php?aid=from-marxism-and-nationalism-to-radical-democracy-abdullah-ocalan-s-synthesis-for-the-21st-century>

právníkům či příbuzným – nespáčil. A knihy neviděl ani po vydání. Myšlenky navíc nemohl s nikým diskutovat.⁶⁹

Öcalanovy texty postupně překládá do několika jazyků a vydává mezinárodní iniciativa „Freedom for Abdullah Öcalan – Peace for Kurdistan“, jež byla založena v Kolíně nad Rýnem bezprostředně po Öcalanově únosu z Nairobi v březnu 1999.⁷⁰ Na jejich webových stránkách lze nalézt neúplný přehled jeho spisů (včetně překladů do dalších jazyků).⁷¹ Za jádro Öcalanových spisů vydaných doposud v angličtině je třeba považovat jednak trojdílné Zápisky z vězení (Prison writings)⁷², jednak (zatím) dvoudílný *Manifest za demokratickou civilizaci (Manifesto for democratic civilizations)*⁷³.

Demokratický konfederalismus, který jste zrovna dočetli, je jedním ze čtyř krátkých textů – kompilací, které z částí jiných Öcalanových knih sestavil vydavatel, a dohromady představují dobrý úvod do Öcalanova současného myšlení o společnosti, historii, náboženství a politice.⁷⁴ Tyto brožury ale plnohodnotně nezastoupí čtení Öcalanových spisů⁷⁵. Jako první byl zkompileován a v roce 2008 publikován v angličtině text *War and Peace in Kurdistan: Perspectives on a Political Solution to the Kurdish Question*. Brožura poskytuje stručný přehled historie Kurdistanu. Vytvoření moderního systému národních států v regionu hodnotí jako nejdestruktivnější událost v historii Kurdů. Text dále představuje PKK a kritiku její politiky. V roce 2011 vyšel anglicky *Democratic confederalism*. Třetí v řadě vyšel v roce 2013 text *Liberating Life: Woman's Revolution*.

Öcalanovo myšlení ovlivnili nejrůznější autoři – zjevný je vliv Immanuela Wallersteina, Fernanda Braudela, Michela Foucaulta, Benedicta Andersona, Judith Butler a především sociálního ekologu Murraye Bookchina. Öcalan se sám označil za Bookchinova žáka, doporučoval

69 Úvod do *Political writings of Abdullah Öcalan*, str. xxi – xxii.

70 První výzvu Mezinárodní iniciativy „Freedom for Abdullah Öcalan – Peace for Kurdistan“ požadující zajištění spravedlivého procesu s Öcalanem a podniknutí kroků proti ukončení turecké války proti svým občanům na jihovýchodě země podepsal více než milion lidí. Mezi prvními signatáři bylo mj. šest nositelů Nobelovy ceny míru a také řada poslanců národních parlamentů a Evropského parlamentu. Iniciativa od té doby upozorňuje na neúnosné podmínky Öcalanovy izolace ve věznici na ostrově Imrali a informuje o jeho politických iniciativách.

71 Dostupné na adrese: <http://www.freeocalan.org/biography>

72 Öcalan, A. (2007): *Prison Writings: The Roots of Civilization*. London: Pluto Press.

Öcalan, A. (2011): *Prison Writings: The PKK and the Kurdish Question in the 21st Century*, Vol. 2. London: Pluto Press.

Öcalan, A. (2012): *Prison Writings III: The Road Map to Negotiations*. Kolín n. Rýnem: International Initiative.

73 Öcalan, A. (2015): *Civilization: The Age of Masked Gods and Disguised Kings (Manifesto for Democratic Civilization I)*. Porsgrunn: New Compass Press.

Öcalan, A. (2017): *Capitalism: The Age of Unmasked Gods and Naked Kings. (Manifesto for Democratic Civilization II)*. Porsgrunn: New Compass Press

74 Čtyři texty nejprve vyšly samostatně a následně, v roce 2017 souborně (a doplněné o předmluvu a úvod) pod názvem *Political thought of Abdullah Öcalan: Kurdistan, Woman's Revolution, and Democratic Confederalism* v londýnském vydavatelství Pluto Press.

75 Některé z nich jsme v angličtině zpřístupnili ke stažení v elektronické podobě – nebudou-li smazány, najdete je přes vyhledávání na uloz.to

čtení jeho knih členům a členkám PKK⁷⁶ a v roce 2004 usiloval prostřednictvím právníků o setkání, kde by s americkým teoretikem mohl diskutovat.⁷⁷ K setkání – vzhledem ke zdravotnímu stavu tehdy třiaosmdesátiletého Bookchina – nedošlo. Bookchin nicméně Öcalanovi vyjádřil podporu.

V době vydání českého překladu Demokratického konfederalismu je Öcalanovi přes sedmdesát. Více než dvacet let je vězněn na Imrali. PKK je stále, navzdory svému angažmá v boji proti takzvanému Islámskému státu v Iráku a Sýrii, považována mezinárodně za teroristickou organizaci.⁷⁸

⁷⁶ Öcalan se zmiňoval pochvalně zejména o Bookchinových knihách *Towards an ecological society* (1980), *The Ecology of Freedom: The Emergence and Dissolution of Hierarchy* (1982) a *Urbanization without Cities: The Rise and Decline of Citizenship* (1992).

⁷⁷ Dopisy, jež si vyměnili Bookchin a jeho partnerka Janet Biehl na jedné straně a Öcalanův překladatel Reimar Heider (jenž obsah tlumočil prostřednictvím právníků Öcalanovi) na straně druhé, byly zveřejněny poprvé v roce 2017. Jsou dostupné na adrese: <https://www.documentcloud.org/public/search/projectid:%2023929-ocalan-bookchin-correspondence>

⁷⁸ Po Turecku byly prvním státem, který PKK zařadil na svůj seznam teroristických organizací, Spojené státy (1997). V roce 2002 zařadila PKK na seznam teroristických organizací Evropská unie. Onálepkování strany jako teroristické se od té doby stalo předmětem kritiky hlavně ze strany kurdských organizací a evropské radikální levice. V roce 2008 evropský soudní dvůr sídlící v Lucemburku rozhodl, že rozhodnutí EU o zařazení PKK na seznam teroristických organizací z let 2002 a 2004 bylo z hlediska evropského práva nezákonné. V roce 2016 pak více než 100 poslanců a poslankyň Evropského parlamentu požadovalo, aby byla PKK ze seznamu teroristických organizací vyňata.

DEMOKRATICKÝ KONFEDERALISMUS ABDULLAHA ÖCALANA
&
ÖCALAN A KURDSKÁ STRANA PRACUJÍCÍCH
OD NÁRODNĚ OSVOBOZENECKÉHO BOJE K RADIKÁLNÍ DEMOKRACII

přeložil, vydal, doslovem a poznámkami opatřil
Výbor na obranu revoluce v Rojavě

kontakt: rojava.info / rojava-info@riseup.net

vydání první

červen 2021

Abdullah Öcalan je předním teoretikem kurdské radikální levice. Přestože se na západě spojuje hlavně s ozbrojeným bojem proti tureckému státu, aktuálnější jsou jeho teze formující koncept takzvaného demokratického konfederalismu: rovnostářské, demokratické a na státu nezávislé společnosti budované zdola.

Tento text je shrnutím Öcalanových idejí publikovaných v době, kdy autor již desítky let sedí v tureckém ostrovním vězení. Vůbec první české vydání přináší vhled nejen do teorie demokratického konfederalismu, ale také úvod k Öcalanovu chápání historie, ekologie a genderu. Materiál doplňujeme biografickým okénkem a poznámkovým aparátem pro ty, kteří dosud neměli příležitost se s kurdskou revoluční politikou blíže seznámit.

